

Analiza uspješnosti provođenja ciljeva održivog razvoja kao odgovor na pitanje: Živimo li održivo?

Vrbatović, Ivan

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Polytechnic of Šibenik / Veleučilište u Šibeniku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:143:975585>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-21**

Repository / Repozitorij:

[VUS REPOSITORY - Repozitorij završnih radova Veleučilišta u Šibeniku](#)

**VELEUČILIŠTE U ŠIBENIKU
ODJEL MENADŽMENTA
PREDDIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ TURISTIČKI
MENADŽMENT**

Ivan Vrbatović

**ANALIZA USPJEŠNOSTI PROVOĐENJA CILJEVA
ODRŽIVOG RAZVOJA KAO ODGOVOR NA PITANJE:
ŽIVIMO LI ODRŽIVO?**

Završni rad

Šibenik, 2021.

VELEUČILIŠTE U ŠIBENIKU
ODJEL MENADŽMENTA
PREDDIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ TURISTIČKI
MENADŽMENT

ANALIZA USPJEŠNOSTI PROVOĐENJA CILJEVA
ODRŽIVOG RAZVOJA KAO ODGOVOR NA PITANJE:
ŽIVIMO LI ODRŽIVO?

Završni rad

Kolegij: Upravljanje okolišem

Mentorica: mr. sc. Tanja Radić Lakoš, v.pred

Student: Ivan Vrbatović

Matični broj studenta: 1219060968

Šibenik, srpanj 2021.

ANALIZA USPJEŠNOSTI PROVOĐENJA CILJEVA ODRŽIVOG RAZVOJA KAO ODGOVOR NA PITANJE: ŽIVIMO LI ODRŽIVO?

Ivan Vrbatović

Bleiburška 15, Podstrana, ivanvrba123@gmail.com

Globalni program održivog razvoja Ujedinjenih Naroda, čiji je cilj učiniti Zemlju boljim mjestom za život, usvojen je 2015. godine. Program se bazira na 17 ciljeva održivog razvoja koje svaka od zemalja članica mora ispuniti do 2030. godine. Svaki pojedini cilj je analiziran prema do sad objavljenim podacima te je ustanovljeno kako svijet i Hrvatska stoje sa ostvarenjem ciljeva održivog razvoja. Analiza podataka i pokazatelja koji mjere ostvarenost ovih ciljeva daje konačan odgovor na pitanje održivog života na planetu.

(43 stranice / 13 slika / 0 tablica / 17 literaturnih navoda / jezik izvornika: hrvatski)

Rad je pohranjen u digitalnom repozitoriju Knjižnice Veleučilišta u Šibeniku

Ključne riječi: ciljevi održivog razvoja, izazovi, održivost

Mentorica: mr. sc. Tanja Radić Lakoš, v.pred.

Rad je prihvaćen za obranu dana: 9. rujna 2021.

BASIC DOCUMENTATION CARD

Polytechnic of Šibenik

Bachelor/Graduation Thesis

Department of Management

Undergraduate Professional study of Tourism Management

SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS IMPLEMENTATION SUCCESS ANALYSIS AS AN ANSWER TO THE QUESTION: ARE WE LIVING SUSTAINABLE?

Ivan Vrbatović

Bleiburška 15, Podstrana, ivanvrba123@gmail.com

In 2015, the United Nations sustainable development global program has been founded with purpose of making Earth a better place to live. Program is based on seventeen sustainable development goals which every member country has to achieve until year 2030. Every single development goal is analyzed according to the data published so far and it has been stated how the world and Republic of Croatia stand with sustainable development goals completion. Analysis of data and indicators which measure completion of these goals gives the final answer on question of sustainable life on the planet.

(43 pages / 13 figures / 0 tables / 17 references / original in Croatian language)

Thesis deposited in Polytechnic of Šibenik Library digital repository

Keywords: sustainable development goals, challenges, sustainability

Supervisor: Tanja Radić Lakoš, MSc., senior lecturer

Paper accepted: September 9 2021

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. CILJEVI ODRŽIVOG RAZVOJA	2
2.1. Cilj 1: Iskorijeniti sve oblike siromaštva svuda u svijetu.....	2
2.2. CILJ 2: Iskorijeniti glad, postići sigurnost hrane i poboljšanu ishranu te promicati održivu poljoprivredu.....	4
2.3. CILJ 3: Osigurati zdrav život i promicati blagostanje za ljude svih generacija.....	5
2.4. CILJ 4: Osigurati uključivo i pravedno kvalitetno obrazovanje te promicati mogućnosti cjeloživotnog učenja za sve.....	7
2.5. CILJ 5: Postići ravnopravnost spolova i osnažiti sve žene i djevojčice.....	8
2.6. CILJ 6: Osigurati pristup pitkoj vodi za sve, održivo upravljati vodama te osigurati higijenske uvjete za sve.....	9
2.7. CILJ 7: Osigurati pristup pouzdanoj, održivoj i suvremenoj energiji po pristupačnim cijenama za sve.....	10
2.8. CILJ 8: Promicati kontinuiran, uključiv i održiv gospodarski rast, punu i produktivnu zaposlenost i dostojanstven rad za sve	11
2.9. Cilj 9: Izgraditi prilagodljivu infrastrukturu, promovirati uključivu i održivu industrijalizaciju i poticati inovativnost	14
2.10. Cilj 10: Smanjiti nejednakost unutar i između država.....	15
2.11. Cilj 11: Učiniti gradove i naselja uključivim, sigurnim, prilagodljivim i održivim...	16
2.12. Cilj 12: Odgovorna potrošnja i proizvodnja	18
2.13. Cilj 13: Zaštita klime	19
2.14. Cilj 14: Očuvati i održivo koristiti oceane, mora i morske resurse za održiv razvoj .	22
2.15. Cilj 15: Zaštititi, uspostaviti i promovirati održivo korištenje kopnenih ekosustava, održivo upravljati šumama, suzbiti dezertifikaciju, zaustaviti degradaciju tla te spriječiti uništavanje biološke raznolikosti	24
2.16. Cilj 16: Promovirati miroljubiva i uključiva društva za održivi razvoj, osigurati pristup pravdi za sve i izgraditi učinkovite, odgovorne i uključive institucije na svim razinama	25
2.17. Cilj 17. Ojačati načine provedbe te učvrstiti globalno partnerstvo za održivi razvoj	28
3. ANALIZA PROVOĐENJA CILJEVA ODRŽIVOG RAZVOJA U REPUBLICI HRVATSKOJ.....	29
3.1. Cilj 1: Iskorijeniti sve oblike siromaštva svuda u svijetu.....	29
3.2. CILJ 2: Iskorijeniti glad, postići sigurnost hrane i poboljšanu ishranu te promicati održivu poljoprivredu.....	30
3.3. CILJ 3: Osigurati zdrav život i promicati blagostanje za ljude svih generacija.....	30
3.4. CILJ 4: Osigurati uključivo i pravedno kvalitetno obrazovanje te promicati mogućnosti	

cjeloživotnog učenja za sve.....	31
3.5. CILJ 5: Postići ravnopravnost spolova i osnažiti sve žene i djevojčice.....	31
3.6. CILJ 6: Osigurati pristup pitkoj vodi za sve, održivo upravljati vodama te osigurati higijenske uvjete za sve.....	32
3.7. CILJ 7: Osigurati pristup pouzdanoj, održivoj i suvremenoj energiji po pristupačnim cijenama za sve.....	32
3.8. CILJ 8: Promicati kontinuiran, uključiv i održiv gospodarski rast, punu i produktivnu zaposlenost i dostojanstven rad za sve	33
3.9. Cilj 9: Izgraditi prilagodljivu infrastrukturu, promovirati uključivu i održivu industrijalizaciju i poticati inovativnost	33
3.10. Cilj 10: Smanjiti nejednakost unutar i između država.....	34
3.11. Cilj 11: Učiniti gradove i naselja uključivim, sigurnim, prilagodljivim i održivim...	35
3.12. Cilj 12: Odgovorna potrošnja i proizvodnja	35
3.13. Cilj 13: Zaštita klime	36
3.14. Cilj 14: Očuvati i održivo koristiti oceane, mora i morske resurse za održiv razvoj .	36
3.15. Cilj 15: Zaštititi, uspostaviti i promovirati održivo korištenje kopnenih ekosustava, održivo upravljati šumama, suzbiti dezertifikaciju, zaustaviti degradaciju tla te spriječiti uništavanje biološke raznolikosti	37
3.16. Cilj 16: Promovirati miroljubiva i uključiva društva za održivi razvoj, osigurati pristup pravdi za sve i izgraditi učinkovite, odgovorne i uključive institucije na svim razinama	38
3.17. Cilj 17. Ojačati načine provedbe te učvrstiti globalno partnerstvo za održivi razvoj	39
4. ZAKLJUČAK	41
POPIS LITERATURE	42

1. UVOD

Ljudska civilizacija se od svojih samih početaka susreće sa različitim izazovima kao što su siromaštvo, glad, nezaposlenost, neravnopravnost spolova, migracije stanovništva, klimatske promjene. Rapidnim razvojem znanosti i tehnologije te eksponencijalnim porastom broja stanovnika na Zemlji ovi problemi postaju sve veći i izraženiji. Čelnici zemalja članica Ujedinjenih naroda uvidjeli su težinu ovih problema te su odlučili konstruirati jedinstveno rješenje 25. rujna 2015. na 70. Generalnoj skupštini Ujedinjenih naroda poznato kao **Program za održivi razvoj do 2030. godine** (engl. *Agenda 2030*), koji je stupio na snagu 1. siječnja 2016. godine.

Na Skupštini je utemeljeno **17 ciljeva održivog razvoja**. Svi ciljevi uključuju tri dimenzije održivog razvoja: gospodarsku, socijalnu i ekološku, što znači omogućavaju očuvanje ljudskog dostojanstva, stvaranje pravednog društva, zdravog življenja i naprednog gospodarstva. Da bi se to postiglo, svatko treba dati svoj doprinos: vlada, privatni sektor, civilno društvo i svaki pojedinac. Ciljevi održivog razvoja vrijede jednako za sve zemlje, a od svake zemlje se očekuje da načini vlastiti nacionalni program za provođenje istih u djelo (Heim i Kaić-Rak, 2018.).

Svrha ovog rada je prvenstveno definirati što je održivi razvoj i koji su njegovi ciljevi te zatim postepeno analizirati svaki od ciljeva kroz činjenice i statističke podatke kako bi se ustanovilo je li pojedini cilj ostvaren, i ako jest, u kolikoj mjeri. U radu će se opisati svaki od ciljeva održivog razvoja u svijetu potkrijepljen činjenicama i podacima relevantnima za svaki pojedini cilj. U drugom dijelu rada biti će napravljeno isto na razini Republike Hrvatske odnosno analiza ciljeva i uspjeha njihova ostvarivanja. Rad će biti zaključen sa završnom mišlju u kojoj će se ukratko navesti što je učinjeno glede ostvarenja ciljeva u Hrvatskoj i svijetu te u konačnici dati odgovor na pitanje: Živimo li održivo? Pri pisanju rada koristit će se izvori iz baza podataka različitih organizacija koje u većoj ili manjoj mjeri imaju ulogu u ostvarenju ciljeva održivog razvoja uz osobne stavove i osvrte kroz rad.

2. CILJEVI ODRŽIVOG RAZVOJA

2.1. Cilj 1: Iskorijeniti sve oblike siromaštva svuda u svijetu

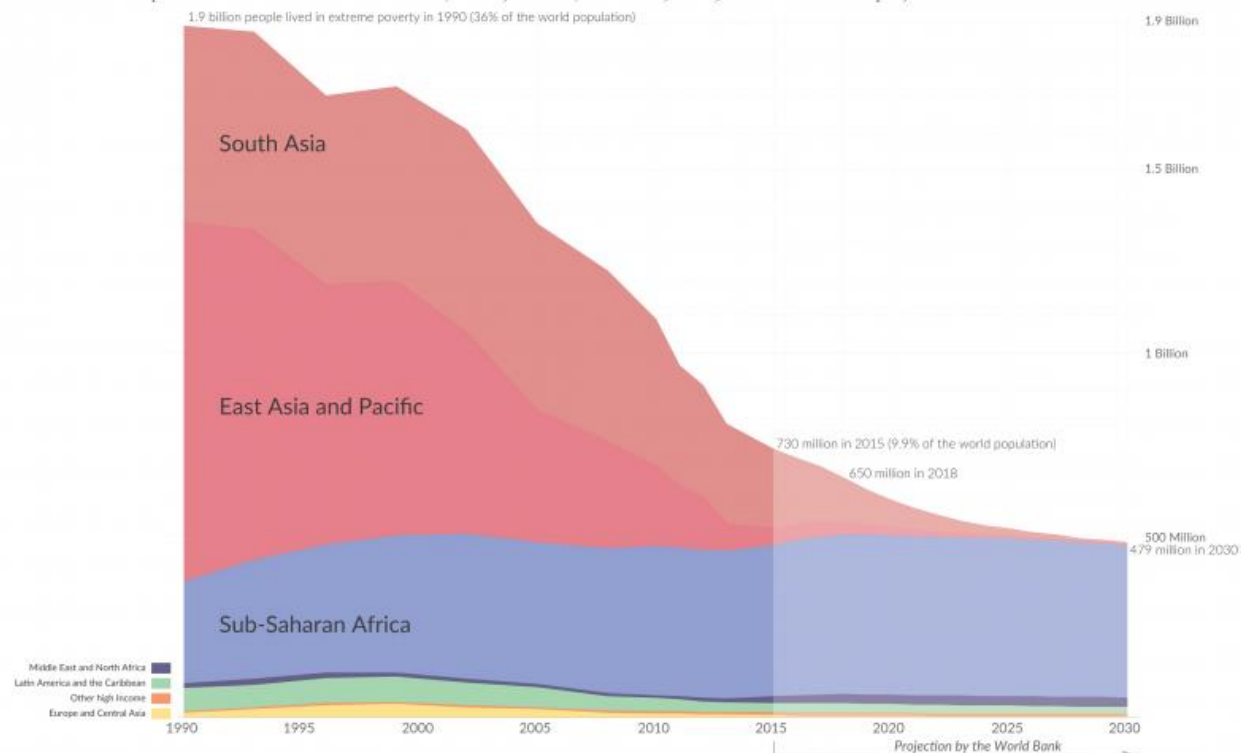
Siromaštvo je jedan od najvećih problema u modernom svijetu. Velika većina od čak 85 posto ljudi na svijetu živi u siromaštvu odnosno na manje od 30 američkih dolara dnevno. Dvije trećine od njih živi na manje od 10 američkih dolara dnevno dok svaka deseta osoba živi na manje od 1.90 američkih dolara na dan. Naravno, u ovim statističkim podacima se vodi računa o cjenovnim razlikama između zemalja radi prilagodbe kupovne moći u svakoj od njih. Štoviše, ključna otegotna okolnost u pokušaju mjerenja siromaštva na globalnom nivou jest velika razlika u cijenama između različitih zemalja (Worldvision, 2021).

Svjetska banka, koja je ujedno i dio Ujedinjenih naroda sadrži najviše informacija o svjetskom siromaštvu postavlja međunarodnu liniju siromaštva (eng. *International Poverty Line*). Od 2015. godine, pojedinac se smatra u ekstremnom siromaštvu ako živi na manje od 1.90 međunarodnih dolara (eng. *International Dollars, int.-\$*) na dan. Ekstremno siromaštvo (*extreme poverty*) se zasniva na novčanoj vrijednosti potrošnje pojedinca. Mjerenje na osnovu prihoda se koriste samo za zemlje u kojima se vrijednosti potrošnje pojedine osobe ne mogu pronaći. Neke od karakteristika ove vrste siromaštva su glad, vrlo male mogućnosti kvalitetnog obrazovanja, nedostatak električne energije i/ili pitke tekuće vode te jako loši zdravstveni uvjeti (Ortiz-Ospina i Roser, 2019).

Međutim, važno je napomenuti da je ekstremno siromaštvo u svijetu u konstantnom opadanju u posljednjih 25 godina, što je moguće objasniti razvojem široko dostupne tehnologije a samim time i boljih životnih uvjeta.

The number of people in extreme poverty – including projections to 2030

Extreme poverty is defined by the 'international poverty line' as living on less than \$1.90/day. This is measured by adjusting for price changes over time and for price differences between countries (PPP adjustment). From 2015 to 2030 the World Bank's projections are shown.

Data source: World Bank data from 1990 to 2015. The projections from 2015 to 2030 are published in the World Bank report *Poverty and Shared Prosperity 2018*. This is a visualization from [OurWorldInData.org](https://ourworldindata.org), where you find data and research on how the world is changing. Licensed under CC-BY by the author Max Roser.

Slika 1. Predviđanje kretanja broja ljudi u ekstremnom siromaštvu do 2030., Izvor:

<https://ourworldindata.org/extreme-poverty>

Iz ovog grafičkog prikaza moguće je očitati ustaljen pad broja ljudi koji žive u ekstremnom siromaštvu počevši od 1990. godine. Obuhvaćene regije su južna Azija, istočna Azija i Pacifik i subsaharska Afrika kao regije s najvećom stopom ovakvog tipa siromaštva. U početku mjerenja 1990. godine na svijetu je bilo 1,9 milijardi ljudi u ekstremnom siromaštvu odnosno čak 36 posto tadašnje svjetske populacije. Idućih nekoliko godina u azijskim područjima se bilježi pad te zatim blagi rast do 2000. godine dok je u subsaharskoj Africi zabilježen blagi rast do 2005. godine uz stagnaciju i kasniji jako blagi rast u nadolazećim godinama.

Prema podacima iz pregleda siromaštva iz Svjetske banke, 2015. godina se uzima kao referentna točka u kojoj je utvrđen broj od 730 milijuna ekstremno siromašnih ljudi na svijetu. Svjetska populacija je tad brojila 7,339 milijardi stanovnika i to ukupno čini 9,9 posto osoba u ekstremnom siromaštvu u spomenutoj godini. Predviđeni broj za 2018. godinu je bio 650 milijuna uz stopu od 8,6 posto u odnosu na ukupan broj stanovnika, što se kasnije i ostvarilo. Ukoliko se ovakav trend

nastavi, predviđa se broj od oko 479 milijuna ekstremno siromašnih stanovnika na planetu, što je čak za 291 milijun manje u odnosu na promatranu 2015. Međutim, ovaj trend se gotovo sigurno neće nastaviti dosadašnjim tokom zbog pandemije bolesti COVID-19 uzrokovane koronavirusom. Naime, posljednjih 25 godina Ujedinjeni narodi su poprilično uspješno provodili ciljeve suzbijanja siromaštva – sve do 2020. godine. Po prvi put, u 2020. godini, stopa globalnog ekstremnog siromaštva je narasla kao posljedica pandemije koja je uz sukobe i klimatske promjene zadala snažan udarac svjetskoj ekonomiji. Oko 120 milijuna ljudi živi u siromaštvu kao direktnoj posljedici pandemije, a očekuje se rast do 150 milijuna do kraja 2021. godine (World Bank Group, 2021).

2.2. CILJ 2: Iskorijeniti glad, postići sigurnost hrane i poboljšanu ishranu te promicati održivu poljoprivredu

Prema definiciji kanadske vladine organizacije *National Research Council*, glad definira kratkotrajnu tjelesnu nelagodu kao rezultat kronične nestašice hrane ili, u težim slučajevima, po život opasnog nedostatka hrane. Glad u svijetu odnosi se na glad na globalnoj razini. Povezani pojmovi uključuju nesigurnost hrane i pothranjenost. Nesigurnost hrane odnosi se na ograničeni ili nepouzdan pristup hrani koja je sigurna i nutritivno odgovarajuća. Pothranjenost je stanje koje proizlazi iz nedovoljnog unosa biološki potrebnih hranjivih sastojaka. Iako pothranjenost uključuje i prekomjernu i nedovoljnu prehranu, fokus globalne gladi je pothranjenost.

Problem gladi je direktno povezan sa ranije spomenutim problemom (ekstremnog) siromaštva i to je uzrokovano izrazito nejednakom raspodjelom ekonomskih sredstava iz čega proizlaze dvije potpune krajnosti – bogati dio svijeta gdje hrane ima u izobilju, stvaraju se viškovi i ogromna količina hrane se baca te siromašni dio svijeta gdje hrane nema i ogroman broj ljudi umire ili je pothranjen.

Phase	Phase description and priority response objective
Phase 1 None/Minimal	Households are able to meet essential food and non-food needs without engaging in atypical and unsustainable strategies to access food and income. Action required to build resilience and for disaster risk reduction.
Phase 2 Stressed	Households have minimally adequate food consumption but are unable to afford some essential non-food expenditures without engaging in stress-coping strategies. Action required for disaster risk reduction and to protect livelihoods.
Phase 3 Crisis	Households either: <ul style="list-style-type: none"> • Have food consumption gaps that are reflected by high or above-usual acute malnutrition; <i>or</i> • Are marginally able to meet minimum food needs but only by depleting essential livelihood assets or through crisis-coping strategies. URGENT ACTION required to protect livelihoods and reduce food consumption gaps.
Phase 4 Emergency	Households either: <ul style="list-style-type: none"> • Have large food consumption gaps which are reflected in very high acute malnutrition and excess mortality; <i>or</i> • Are able to mitigate large food consumption gaps but only by employing emergency livelihood strategies and asset liquidation. URGENT ACTION required to save lives and livelihoods.
Phase 5 Catastrophe/Famine	Households have an extreme lack of food and/or other basic needs even after full employment of coping strategies. Starvation, death, destitution and extremely critical acute malnutrition levels are evident. (For Famine classification, area needs to have extreme critical levels of acute malnutrition and mortality.) Famine and Famine Likely classifications are equally severe, the only difference is the amount of reliable evidence available to support the statement. URGENT ACTION required to revert/prevent widespread death and total collapse of livelihoods.

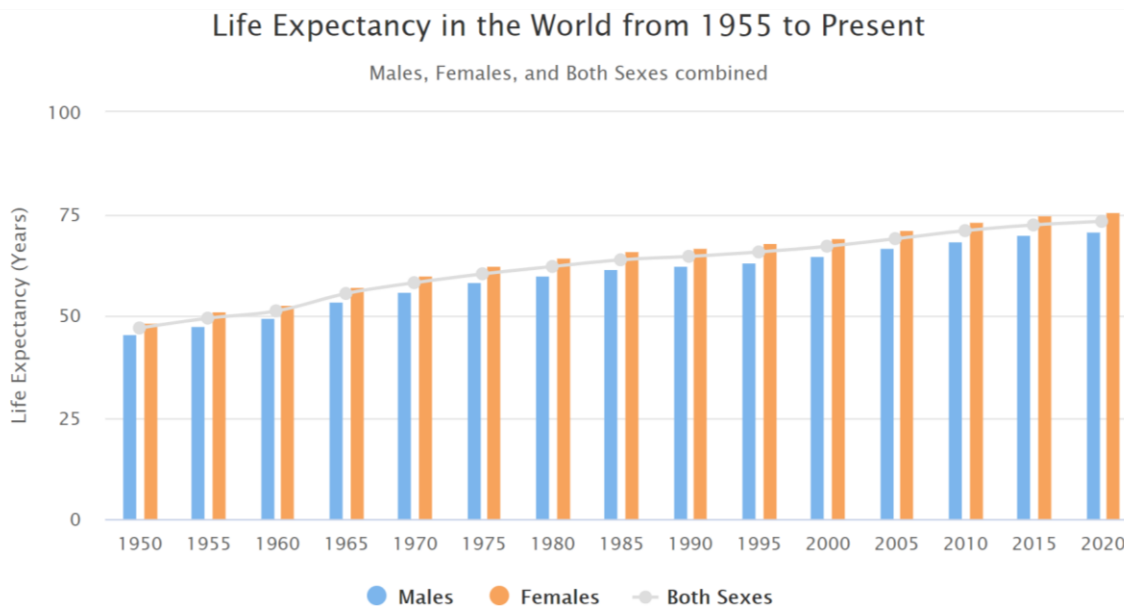
Slika 2. Klasifikacija razina gladi u svijetu, Izvor: UNWFP, <https://www.wfp.org/publications/global-report-food-crises-2021>

2.3. CILJ 3: Osigurati zdrav život i promicati blagostanje za ljude svih generacija

U suvremenom svijetu kakvog poznajemo danas ljudi imaju pristup kvalitetnoj zdravstvenoj njezi, lijekovima i bolnicama opremljenim najmodernijom opremom. Rezultat toga je izrazito niska stopa mortaliteta i znatno produžen prosječni životni vijek stanovništva. Međutim, taj prosjek leži između dijelova svijeta u kojima je zdravstvena skrb vrlo mala ili nikakva i visokorazvijenih dijelova svijeta. Loše zdravlje je povezano sa siromaštvom. Na primjer, neadekvatna ishrana ili pothranjenost ne osigurava dovoljno nutrijenata (vitamina i minerala) kako bi tijelo stvorilo imunitet – a ako imuniteta nema ljudsko tijelo je iznimno podložno često i po život opasnim bolestima.

Prema podacima pružatelja globalne statistike Worldometer (2020), prosječni očekivani životni vijek za svjetsko stanovništvo je 73,2 godine. Prvo mjesto drži Japan sa čak 85,03 godine dok je na posljednjem mjestu Srednjoafrička Republika sa tek 54,16 godina prosječnog očekivanog životnog vijeka.

Osim Srednjoafričke Republike, u dnu poretka nalazi se još dvadesetak afričkih država, što ukazuje na potrebu hitne reakcije iskorjenjivanja siromaštva i uvođenja bolje zdravstvene skrbi te boljeg standarda života kako bi se ove zaista niske brojke popravile.

Slika 3. Prosječni očekivani životni vijek u svijetu od 1955. godine do sada. Izvor:

<https://www.worldometers.info/demographics/life-expectancy/>

S pozitivne strane, na ovom grafičkom prikazu je vidljivo kako je očekivani životni vijek svjetskog stanovništva u stalnom porastu u posljednjih 70 godina. To je izuzetno dobro ali potrebno je biti svjestan kako se svijet s jedne strane nevjerovatno brzo razvija, a s druge strane milijuni ljudi žive u izrazito lošim uvjetima i to negativno utječe na demografsku sliku tih zemalja. Potrebno je, dakle, osigurati osnovnu zdravstvenu brigu za sve ljude koji to nemaju, poglavito one najpogođenije siromaštvom. Također je bitno napomenuti da će pandemija bolesti COVID – 19 donijeti veliku promjenu ovim statistikama, no negativne efekte bolesti je moguće ublažiti boljom zdravstvenom njegom u najpogođenijim područjima.

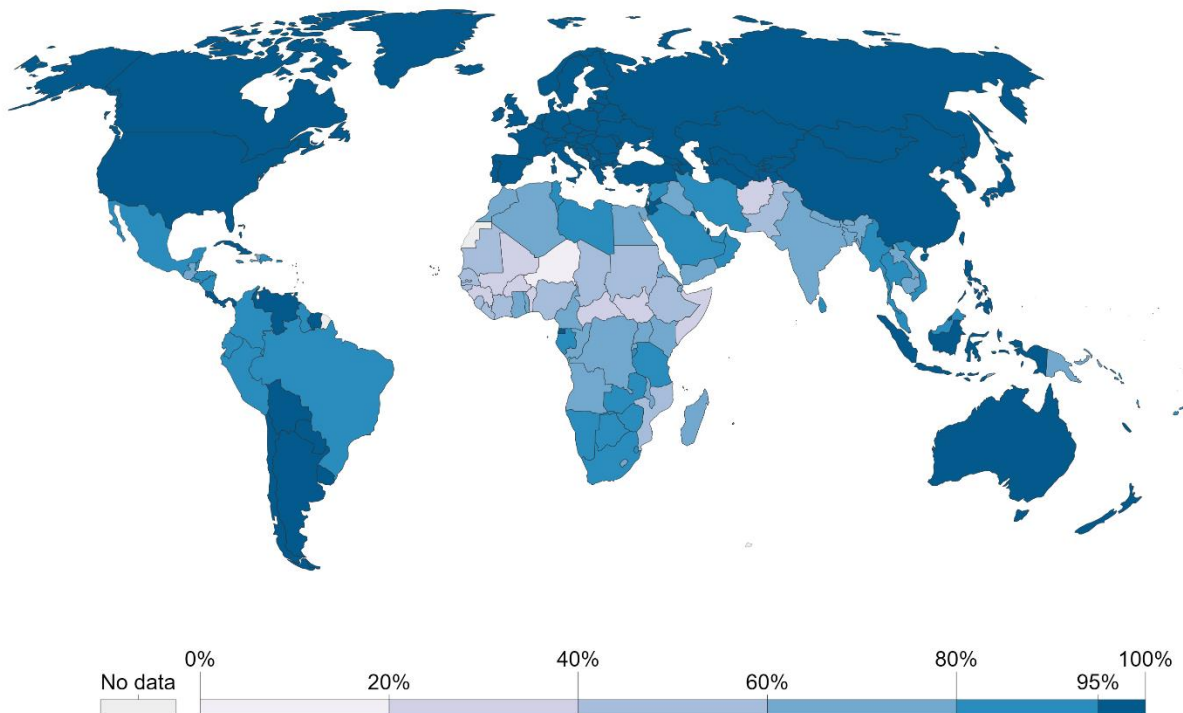
2.4. CILJ 4: Osigurati uključivo i pravedno kvalitetno obrazovanje te promicati mogućnosti cjeloživotnog učenja za sve

Iz povijesne perspektive, razina pismenosti svjetske populacije drastično je porasla u posljednjih nekoliko stoljeća. Iako je 1820. godine samo 12% ljudi na svijetu moglo čitati i pisati, danas se taj udio preokrenuo: samo 14% svjetske populacije 2016. ostalo je nepismeno. Tijekom posljednjih 65 godina globalna stopa pismenosti povećavala se za 4% svakih 5 godina - s 42% u 1960. na 86% u 2015. Unatoč velikim poboljšanjima u širenju osnovnog obrazovanja i kontinuiranom smanjenju obrazovnih nejednakosti, pred nama su značajni izazovi. Najsiriromašnije zemlje svijeta, u kojima će osnovno obrazovanje najvjerojatnije biti obvezujuće ograničenje za razvoj, još uvijek imaju vrlo velike segmente stanovništva koji su nepismeni. Primjerice, u Nigeru je stopa pismenosti mladih (15-24 godine) samo 36,5%. (Roser i Ortiz-Ospina, 2013)

Literacy rate, 2015

Estimates correspond to the share of the population older than 14 years that is able to read and write.

Our World
in Data

Source: WDI, CIA World Factbook, & other sources

OurWorldInData.org/literacy • CC BY

Note: Specific definitions and measurement methodologies vary across countries and time. See the 'Sources'-tab for more details.

Slika 4. Stopa pismenosti u svijetu u 2015. godini, Izvor: <https://ourworldindata.org/literacy>

Na legendi karte vidi se velik kontrast u stopi obrazovanja između razvijenih i nerazvijenih zemalja – zemlje na euroazijskom i američkim kontinentima uglavnom imaju stopu obrazovanja između 80 i 100 posto dok velika većina afričkih zemalja ima tek 20 do 60 posto obrazovanog stanovništva. Vrijedna je spomena činjenica da je u subsaharskoj Africi 1984. godine stopa nepismenosti bila 49 posto. U 2017. godini stopa pismenosti narasla je na 65 posto, što je hvale vrijedan ali i dalje poprilično spor napredak. Za ovaj pomak je odgovorna Agenda razvojnih ciljeva kao i povećanje podrške donatora u mnogim zemljama (Shiundu, 2018). Cilj opismenjivanja u zemljama gdje je to potrebno se jako polako ali sigurno ostvaruje te je preporučljivo poduzeti korake kako bi se taj proces ubrzao.

2.5. CILJ 5: Postići ravnopravnost spolova i osnažiti sve žene i djevojčice

Ravnopravnost spolova nije samo temeljno ljudsko pravo, već je neophodan temelj za miran, prosperitetan i održiv svijet. (United Nations Sustainable Development Goals, 2021) Kroz povijest, poznato je da su žene gotovo uvijek bile u podređenom položaju u odnosu na muškarce. Ženama se nije dopuštalo pravo političkog glasanja, njihova mišljenja se nisu uvažavala i muškarci su prevladavali u svim bitnim ulogama i na važnim pozicijama. Borba žena za njihova prava bila je bolna i dugotrajna ali su kroz vrijeme uspjevale pridobiti što više prava. Željele su promijeniti svijet na jednak način kao što to čine muškarci. U novije vrijeme je diskriminacija prema ženama minimalna u modernim društvima, što je vrlo pozitivna činjenica. Ipak, još uvijek postoje tradicionalna društva poput ortodoksnih muslimanskih zajednica gdje su prava žena svedena na apsolutni minimum – jako strogi zakoni nalažu, primjerice, da žene ne smiju ići za visokim obrazovanjem ili graditi vlastitu karijeru, sve mora biti podređeno muškarcu u obitelji, čak nemaju priliku polagati za vozačku dozvolu ili nositi odjeću koja nije tradicionalna.

Iako pokreti za ravnopravnost spolova i prava žena i djevojčica progresivno jačaju iz dana u dan te su njihovi glasovi sve jači. Ipak, postoje poražavajuće statistike koje pokazuju da problem spolne diskriminacije u svijetu nipošto nije iskorijenjen. Primjerice, dan-danas su žene u prosjeku 23 posto slabije plaćene u odnosu na muškarce, tek 12,8 posto žena posjeduje poljoprivredno obradiva zemljišta, samo 24 posto žena čini parlament neke države i zastrašujućih 35 posto žena u svijetu je izloženo fizičkom ili seksualnom nasilju. Strategija Agende 2030 za suzbijanje

neravnopravnosti među spolovima očituje se kroz sljedeće faktore: reduciranje siromaštva, poljoprivredna produktivnost, poboljšanje zdravlja i prehrane i jednako sudjelovanje u javnome životu. Činjenica je da ako bi žene imale jednak pristup produktivnim resursima kao muškarci, 100 do 150 milijuna ljudi bi se moglo izvući iz gladi. Također, kad bi se omogućilo jednako obrazovanje i sudjelovanje u radnoj snazi svjetski BDP bi porastao za 3,6 posto odnosno 4,4 trilijuna dolara do 2030. godine. (UNDP, 2018)

Ostvarenje ovog cilja je na dobrom putu iako još postoje zabrinjavajuće statistike koje je potrebno svesti na što je moguće manju razinu, a gore navedeni učinci smanjenja razlika između spolova daju izvrstan primjer kako ravnopravnost spolova ima pozitivan učinak na sve ljude u svijetu.

2.6. CILJ 6: Osigurati pristup pitkoj vodi za sve, održivo upravljati vodama te osigurati higijenske uvjete za sve

Poznato je da je voda najrasprostranjeniji element na planeti – pokriva čak 71 posto površine zemlje, dok je samo 29 posto kopnenih površina. Međutim, ogroman dio te vode nije upotrebljiv za čovjeka u smislu konzumiranja vode za piće koja je ključna za održavanje vitalnih funkcija. Čak 97 posto vode na Zemlji čine slane vode koje su većinom neiskoristive za neposrednu upotrebu; tek 3 posto vode na planetu je pitko. Ipak, 2 i pol posto od toga je nedostupno ljudima za upotrebu iz raznih razloga: voda je zaleđena u glečerima i polovima, podzemne vode koje nisu podložne ekstrakciji, dio se nalazi u atmosferi a dio je previše onečišćen za konzumaciju.

Kako bi se lakše shvatio odnos voda na planetu, recimo da je ukupna količina vode na Zemlji sažeta u kanistar od 100 litara. Pitka voda bi predstavljala tek 0,003 litre odnosno jednu i pol čajnu žličicu, što je iznimno malo (Bureau of Reclamation, 2020).

Uzevši u obzir činjenicu da je dostupne pitke vode na svijetu jako malo, stvar dodatno pogoršava činjenica da 1,1 milijardi ljudi u svijetu nema pristup vodi, dok 2,7 milijardi ljudi ima oskudicu vode najmanje jedan mjesec u godini. (World Wildlife Fund, 2021). Otprilike 827 000 ljudi u zemljama s niskim i srednjim prihodima svake godine umre zbog neadekvatne vode, sanitarnih uvjeta i higijene, što predstavlja 60% ukupne smrti od dijareje. Vjeruje se da je loša sanitacija

glavni uzrok u oko 432 000 ovih smrtnih slučajeva.

Proljev je i dalje glavno ubojstvo, ali se uglavnom može spriječiti. Bolja voda, sanitacija i higijena mogli bi spriječiti smrt 297 000 djece mlađe od 5 godina svake godine. Otvorena defekacija nastavlja začarani krug bolesti i siromaštva. Zemlje u kojima je otvorena defekacija najrasprostranjenija imaju najveći broj smrtnih slučajeva djece mlađe od 5 godina, kao i najvišu razinu pothranjenosti i siromaštva te velike razlike u bogatstvu. Kao međunarodno tijelo za javno zdravstvo, WHO predvodi globalne napore u sprječavanju prijenosa bolesti, savjetujući vlade o zdravstvenim propisima. Što se tiče sanitacije, WHO nadgleda globalni teret bolesti i razinu pristupa sanitacijama i analizira što pomaže i koči napredak. Takvo praćenje državama članicama i donatorima daje globalne podatke koji pomažu u odluci kako ulagati u pružanje zahoda i osiguravanje sigurnog upravljanja otpadnim vodama i izlučevinama (World Health Organization, 2019).

Studija WHO-a iz 2012. izračunala je da se za svaki uloženi američki dolar u sanitarne uvjete vrati 5,50 američkih dolara nižih zdravstvenih troškova, veće produktivnosti i manje prerane smrti.

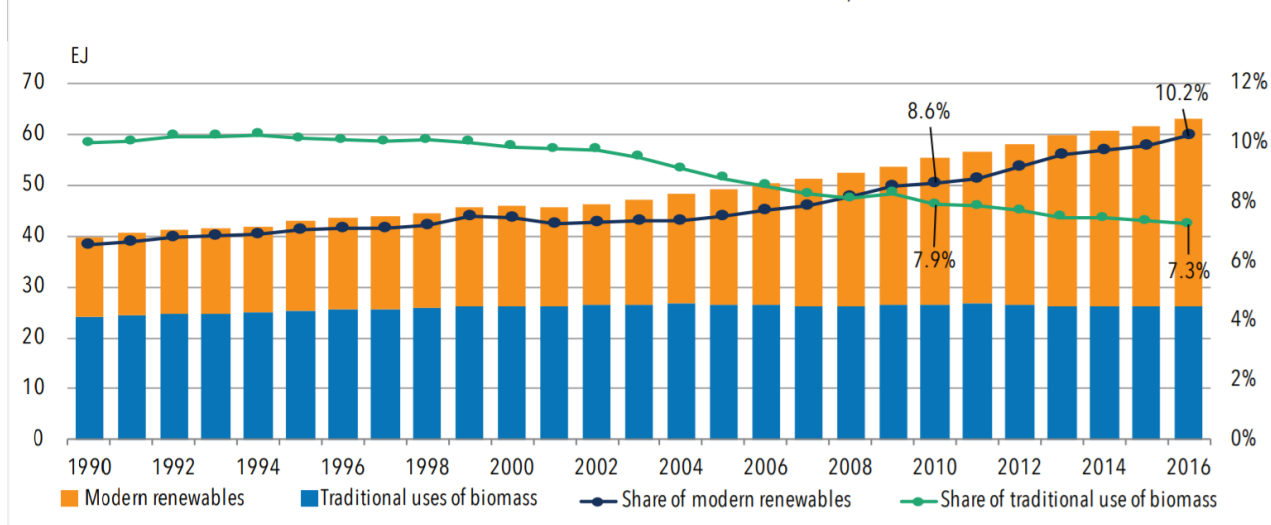
2.7. CILJ 7: Osigurati pristup pouzdanoj, održivoj i suvremenoj energiji po pristupačnim cijenama za sve

Danas, u modernom svijetu, život bez električne energije je nezamisliv. Izumitelj izmjenične električne struje Nikola Tesla uvijek je isticao da bi energija trebala biti besplatna i dostupna svima. Međutim, svi oblici energije se danas skupo plaćaju uz izrazitu nejednakost između bogatih i siromašnih dijelova svijeta.

13 posto svjetskog stanovništva (1,027 milijardi ljudi) i dalje nema pristup električnoj energiji. Također, energija je dominantan uzrok klimatskih promjena – 60 posto emisije stakleničkih plinova nastaje oslobađanjem neobnovljivih izvora energije (United Nations Sustainable Development Goals, 2021).

Iz ovih podataka može se primijetiti velik jaz između bogatih i siromašnih dijelova svijeta, kao i nejednaka distribucija energije u svijetu te njeno ogromno korištenje u razvijenim i bogatim dijelovima. Srećom, čovječanstvo je postalo osviješteno po pitanju korištenja obnovljivih izvora energije i njihovoj primjeni u širokoj upotrebi.

FIGURE 3.2 • CONSUMPTION OF MODERN RENEWABLE ENERGY AND TRADITIONAL BIOMASS, 1990-2016

Slika 5. Odnos potrošnje obnovljivih i neobnovljivih izvora energije, Izvor:

https://trackingsdg7.esmap.org/data/files/download-documents/chapter_3_renewable_energy.pdf

Iz podataka na grafu vidljivo je da stopa korištenja modernih obnovljivih izvora energije ubrzano raste, kao i udio istih u odnosu na tradicionalna fosilna goriva. Ovaj graf ne obuhvaća razdoblje pandemije bolesti COVID-19, ali je moguće pretpostaviti da će se cijene fosilnih goriva znatno mijenjati zbog ekonomskog kraha što daje prostor poticanju korištenja obnovljivih izvora energije.

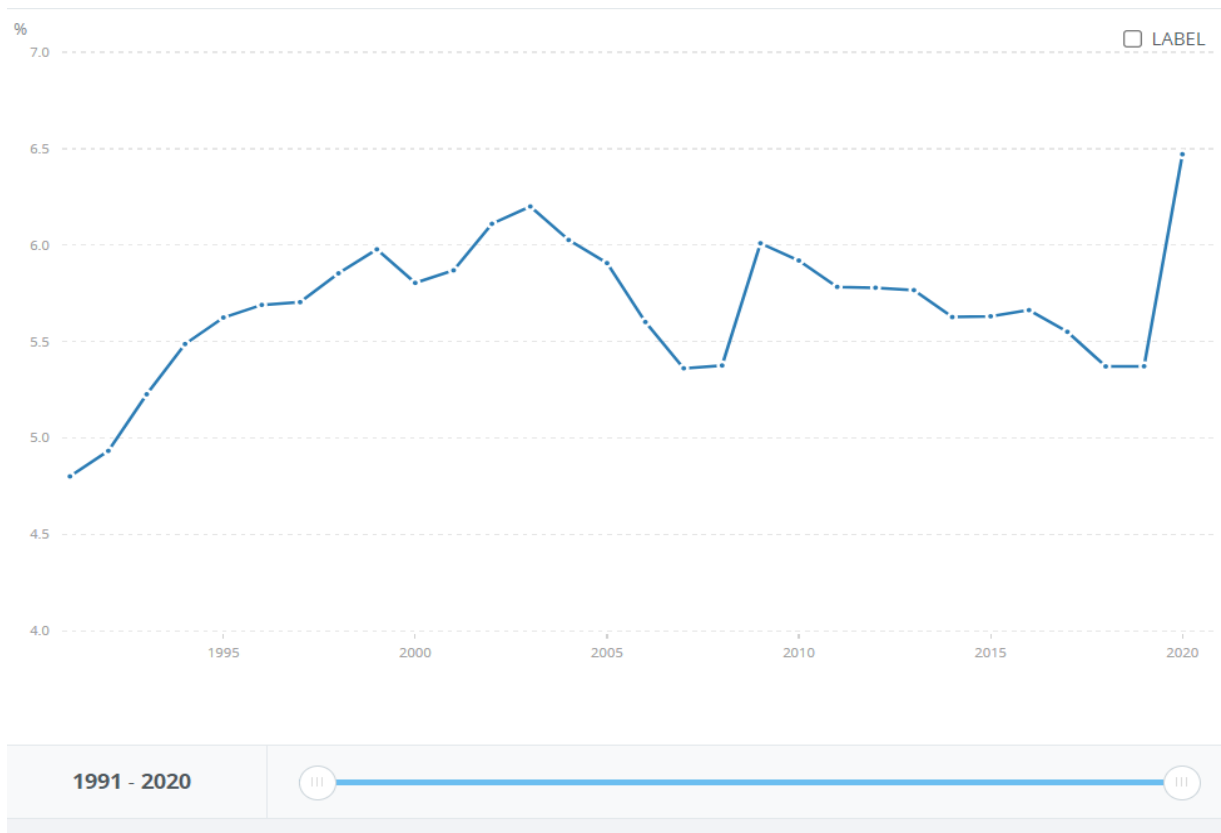
2.8. CILJ 8: Promicati kontinuiran, uključiv i održiv gospodarski rast, punu i produktivnu zaposlenost i dostojanstven rad za sve

Cilj održivog razvoja 8 promiče održiv, uključiv i održiv gospodarski rast, puno i produktivno zapošljavanje i dostojanstven rad za sve. Otprilike polovica svjetske populacije još uvijek živi s protuvrijednošću od oko 2 USD dnevno, a na previše mjesta zaposlenje ne jamči bijeg od siromaštva. Spor i neujednačen napredak u ovom području zahtijeva od nas da preispitamo i preoblikujemo svoju ekonomsku i socijalnu politiku usmjerenu na iskorjenjivanje siromaštva. Stalni nedostatak mogućnosti dostojnog rada, nedovoljna ulaganja i premala potrošnja dovode do erozije temeljnog društvenog ugovora u osnovi demokratskih društava: svi moraju sudjelovati u napretku. Održivi gospodarski rast zahtijevat će od društava stvaranje uvjeta koji omogućuju

ljudima kvalitetne poslove koji stimuliraju gospodarstvo, a da pritom ne štete okolišu. (United Nations Office for Outer Space Affairs, 2021.)

Uz otegotne okolnosti uzrokovane pandemijom, gorući problem predstavlja iskorištavanje djece kao radne snage. Ova praksa se primjenjuje najčešće u nerazvijenim zemljama, u masovnoj proizvodnji određenih dobara. Nerijetko se događa da velike kompanije iz modernog zapadnog svijeta pribjegavaju ovakvim strategijama – naime, u nerazvijenim zemljama vlada velika inflacija te dolazi do toga da radnici rade za dva ili manje dolara dnevno i mnogo više radnih sati u odnosu na radnike u razvijenim zemljama. Unatoč surovosti ovakvih metoda, ekonomska korist je prevagnula kod određenih kompanija koje primjenjuju ovakav model zapošljavanja i to je potrebno iskorijeniti.

Najnovije globalne procjene ukazuju na to da je broj djece u dječjem radu porastao na 160 milijuna u svijetu - što je povećanje od 8,4 milijuna djece u posljednje četiri godine. 63 milijuna djevojčica i 97 milijuna dječaka bilo je u dječjem radu na globalnoj razini početkom 2020. godine, što čini gotovo 1 od 10 djece u svijetu. Ovo izvješće upozorava da je globalni napredak u ukidanju dječjeg rada prvi put u posljednjih 20 godina zaustavljen. Broj djece u dobi od 5 do 17 godina na opasnom poslu-definiranom kao rad koji bi mogao naštetiti njihovom zdravlju, sigurnosti ili moralu-porastao je za 6,5 milijuna na 79 milijuna od 2016. U podsaharskoj Africi, porast stanovništva, ekstremno siromaštvo, i neodgovarajuće mjere socijalne zaštite dovele su do dodatnih 16,6 milijuna djece u dječjem radu u posljednje četiri godine (UNICEF/ILO, 2020).

Slika 6. Rast stope nezaposlenosti u svijetu, Izvor:

<https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.ZS?end=2020&start=1991>

Na grafikonu iznad najviše je uočljiv gotovo vertikalni skok nezaposlenosti u 2020. godini uzrokovan pandemijom. Osim zatvaranja poduzeća i masovnog otpisa radne snage zbog gašenja raznih djelatnosti, puno poduzeća gdje je rad moguć od kuće je shvatilo da radnici i u normalnim okolnostima mogu raditi na isti način, bez potrebe da fizički budu prisutni na radnom mjestu. Ovo je rezultiralo brojnim otkazima jer se javlja višak radnika koji su izgubili posao zbog ove promjene. Posljedica tome je također i ekonomski krah gdje je mnogo radnika izgubilo posao zbog nemogućnosti primanja plaće; poslodavci jednostavno nisu imali od čega zarađivati novac pa su bili prisiljeni na ovakve mjere. U 2021. godini, iako se svijet polako počeo vraćati u normalu, valja biti svjestan da još ništa nije gotovo i da će se posljedice ekonomske krize osjetiti još dugo.

2.9. Cilj 9: Izgraditi prilagodljivu infrastrukturu, promovirati uključivu i održivu industrijalizaciju i poticati inovativnost

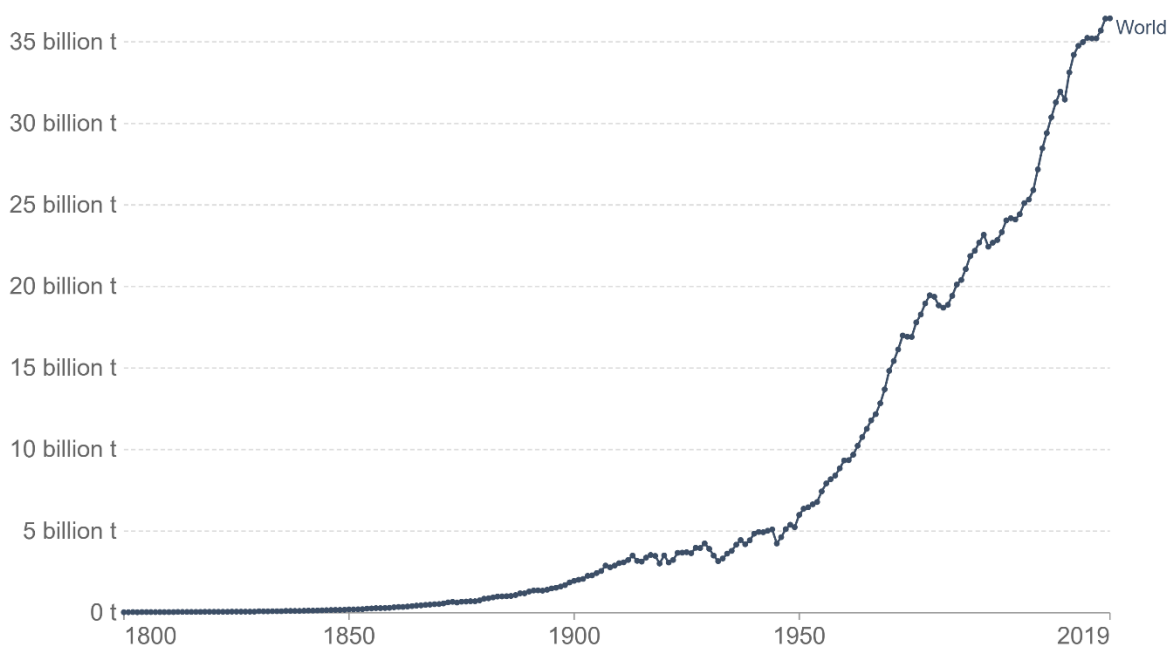
U godini prije nego što je pandemija COVID-19 izazvala najveću gospodarsku krizu u posljednjih nekoliko desetljeća, dodana vrijednost proizvodnje zabilježila je najsporiju međugodišnju stopu rasta od 2012. godine, prvenstveno zbog carina i trgovinskih napetosti između najdominantnijih gospodarstava. Pandemija je teško pogodila industriju proizvodnje i prijevoza, uzrokujući gubitak radnih mjesta i pad prihoda radnika u tim sektorima. Kriza predstavlja neviđene izazove za globalne lance vrijednosti remeteći ponudu i potražnju robe. Male industrije bile su ozbiljno pogođene, a mnoge se i dalje suočavaju s egzistencijalnim izazovima. Međutim, kriza COVID-19 također nudi mogućnosti za poticanje industrijalizacije i donošenje revolucionarnih tehnologija u zemlje u razvoju. Prema podacima iz 2018. i 2019. godine za 25 zemalja i teritorija u Africi, Aziji, Južnoj Americi, Srednjoj Aziji i na Bliskom istoku za koje je Indeks pristupa ruralnim područjima Svjetske banke ažuriran prostornom metodom, gotovo 300 milijuna od 520 milijuna ruralnih stanovnika još uvijek nedostaje pouzdan pristup cestama (United Nations Economic and Social Council, 2021).

Potrebno je, dakle, uložiti veće napore u industrijalizaciju zemalja u razvoju te postavljati infrastrukturu kao što je to prisutno u razvijenim zemljama. Zahvaljujući probuđenoj svijesti o održivom razvoju u novije vrijeme, to je moguće napraviti na održiv način – koristeći obnovljive izvore energije i što manje zagađujući planet. Poznato je da su usporedno s razvojem tehnologije mnogi izumitelji izlazili u javnost sa svojim revolucionarnim pronalascima koji mogu uvelike pridonijeti zdravijem životu, manjem onečišćenju i pogoduju održivom razvoju. Ono što njih sprječava u daljnjoj eksploataciji i širokoj primjeni njihovih izuma jest upravo infrastruktura koja je u potpunosti podređena postojećem sistemu. Primjerice, ukoliko je netko napravio električno vozilo koje znatno manje zagađuje okolinu od vozila pogonjenog fosilnim gorivima ne može očekivati da će ono zavladata svijetom jer za takvu vrstu vozila još ne postoji potrebna infrastruktura (punionice, tvornice, servisi itd.) koja je svakako u sjeni postojeće (benzinske postaje, tvornice, rafinerije). Međutim, i to je moguće dovesti na respektabilan nivo ali valja znati da je ta promjena postepena i dugotrajna – puno će vremena proći dok takvo nešto postane svakodnevno i konvencionalno.

Annual CO₂ emissions

Carbon dioxide (CO₂) emissions from the burning of fossil fuels for energy and cement production. Land use change is not included.

Our World
in Data

Slika 7. Globalne emisije CO₂ kroz povijest. Izvor: <https://ourworldindata.org/co2-emissions>

Globalne emisije ugljičnog dioksida uslijed izgaranja goriva lagano su opale u 2019. godini s povijesno visokih 33,5 milijardi tona u 2018., uglavnom zbog promjena u izvorima energije u razvijenim gospodarstvima i blažih vremenskih uvjeta na kontinentima. Globalne emisije ugljičnog dioksida iz proizvodnje nastavile su se smanjivati od 2014. godine i iznosile su 5,9 milijardi tona u 2018. Iako je svijet doživio značajan pad emisije ugljičnog dioksida kao rezultat nacionalnih karantena i ograničenja putovanja 2020., većina gospodarstava vjerojatno će nastaviti s uobičajene razine emisije ugljičnog dioksida čim se mjere ukidanja ukinu (United Nations Economic and Social Council, 2021).

2.10. Cilj 10: Smanjiti nejednakost unutar i između država

Ovaj cilj održivog razvoja ima za cilj smanjenje nejednakosti unutar i među zemljama te poziva na smanjenje nejednakosti u prihodu, kao i onih na temelju dobi, spola, invaliditeta, rase, etničke

pripadnosti, podrijetla, vjere ili ekonomskog ili drugog statusa u zemlji. Cilj se također bavi nejednakostima među zemljama, uključujući one koje se odnose na zastupljenost, migracije i razvojnu pomoć (United Nations Office for Outer Space Affairs, 2021).

Glavna nejednakost s kojom se svijet bori danas jest ekonomska nejednakost među državama; velik jaz između visokorazvijenih i nerazvijenih zemalja. Primjerice, većina zemalja europskog i američkog kontinenta živi vrlo kvalitetno – građani tih zemalja imaju zdravstveno osiguranje, široko dostupnu pitku vodu i hranu, obrazovanje, socijalnu pomoć, zapošljavanje itd. S druge strane, jako puno ljudi Afrike i Azije upravo to nema ili ima u puno slabijoj mjeri. Ekonomski nepovoljna situacija direktno utječe na proizvodnju i potrošnju raznih dobara, prvenstveno hrane. U razvijenom svijetu koji obiluje hranom javlja se izrazito loša pojava bacanja neiskorištene hrane, dok je u nerazvijenim zemljama kronično nedostaje. Navedena situacija u nerazvijenim dijelovima svijeta samo je jedna od mnogih koje tjeraju ljude na migracije u razvijene zemlje u potrazi za boljim životom i tu se javlja problem povećanja broja izbjeglica.

Do sredine 2020. godine broj ljudi koji su napustili svoje zemlje i teritorije i postali izbjeglice uslijed rata, sukoba, progona, kršenja ljudskih prava i događaja koji ozbiljno narušavaju javni poredak narastao je na 24 milijuna, što je najveći rekord do sad.

2.11. Cilj 11: Učiniti gradove i naselja uključivim, sigurnim, prilagodljivim i održivim

Cilj 11 održivog razvoja usmjeren je na gradove, budući da više od polovice svjetske populacije živi u njima. Gradovi su središta ideja, trgovine, kulture, znanosti, produktivnosti, društvenog razvoja i još mnogo toga; omogućili su ljudima društveni i ekonomski napredak. Međutim, postoje mnogi izazovi za održavanje gradova na način koji nastavlja stvarati radna mjesta i prosperitet bez opterećenja zemlje i resursa (United Nations Office for Outer Space Affairs, 2021).

Veliku pozornost je potrebno usmjeriti na ne samo poboljšanje sadržaja grada, njegovu infrastrukturu ili ekonomsku važnost – ono što je važno je kvaliteta života ljudi i njihova sigurnost. Poznato je da su u nerazvijenim zemljama i zemljama u razvoju stope kriminala i mortaliteta vrlo visoke i velik dio njih može se protumačiti kao direktna posljedica neimaštine, siromaštva, slabe zdravstvene skrbi i loše ekonomske situacije. Također, sve učestalija pojava su prosvjedi u puno

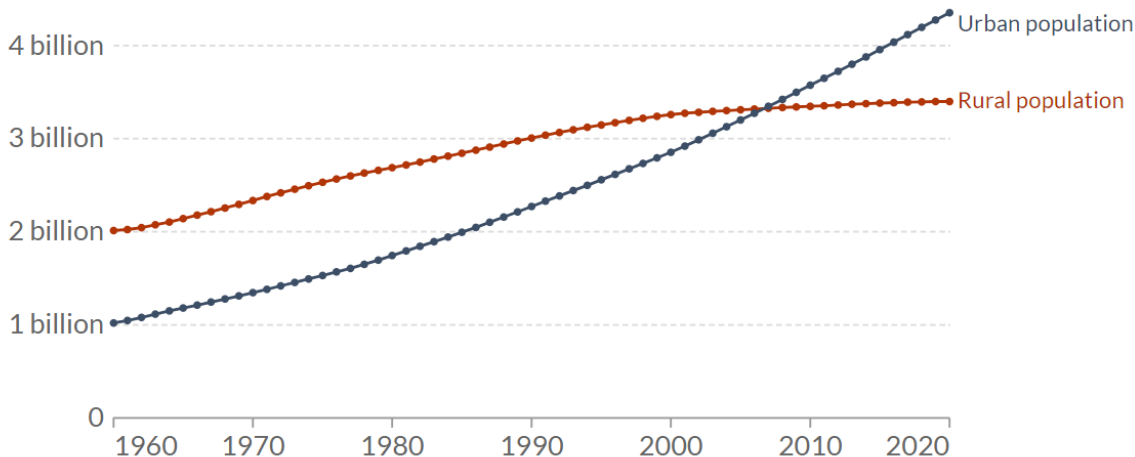
zemalja, ponajviše radi ekonomske nejednakosti između najbogatijih i najsiromašnijih slojeva društva. Ove činjenice su eklatantan primjer toga da svaki od ciljeva održivog razvoja ne djeluje samo i isključivo za sebe i svoje ostvarenje, već su oni međusobno povezani.

Prije pandemije, gradovi su imali sve veći broj stanovnika sirotinjskih četvrti, pogoršanje zagađenja zraka, minimalno otvorenih javnih prostora i ograničen prikladan pristup javnom prijevozu. Izravni i neizravni utjecaj pandemije COVID-19 čine još manje vjerojatnim da će se ovaj cilj postići, s više ljudi prisiljenih živjeti u sirotinjskim četvrtima, gdje se kvaliteta života pogoršava, a ranjivost povećava. Broj stanovnika sirotinjskih četvrti nastavio je rasti tijekom godina, premašivši milijardu u 2018. godini. Stanovnici sirotinjskih naselja najrašireniji su u tri regije istočne i jugoistočne Azije (370 milijuna), podsaharske Afrike (238 milijuna) i središnje i južnoj Aziji (226 milijuna). Prema podacima iz 2019. za 610 gradova u 95 zemalja i teritorija, oko polovice gradskog stanovništva ima prikladan pristup javnom prijevozu, definiranom kao da živi na pješačkoj udaljenosti od 500 metara do transportnih sustava niskih kapaciteta, poput autobusa ili tramvaja, i 1.000 metara do sustava velikog kapaciteta, poput vlakova i trajekata. Kao rezultat mjera odgovora na COVID-19 uvedenih u zemljama i teritorijima tijekom 2020. godine, pristup javnom prijevozu u gradovima diljem svijeta bio je značajno poremećen, od djelomičnih zatvaranja i smanjenih kapaciteta do potpunog zatvaranja mreža (United Nations Economic and Social Council, 2021).

Number of people living in urban and rural areas, World, 1960 to 2020

Our World
in Data

⇌ Change country

Slika 8. Broj stanovnika urbanih i ruralnih područja 1960-2020, Izvor:

https://ourworldindata.org/grapher/urban-and-rural-population?country=~OWID_WRL

Od ožujka 2021. godine 156 zemalja i teritorija razvilo je nacionalne urbane politike, od kojih je gotovo polovica već u fazi provedbe. Od ovih zemalja i teritorija, 38 posto je u ranim fazama razvoja plana, dok 13 posto prati i ocjenjuje uspješnost svojih planova (United Nations Economic and Social Council, 2021).

2.12. Cilj 12: Odgovorna potrošnja i proizvodnja

Cilj 12 održivog razvoja ima za cilj osigurati održive obrasce potrošnje i proizvodnje. SDG 12 govori o promicanju resursa i energetske učinkovitosti, održivoj infrastrukturi i pružanju pristupa osnovnim uslugama, zelenim i pristojnim poslovima te boljoj kvaliteti života za sve. Njegova provedba pomaže u postizanju općih razvojnih planova, smanjenju budućih ekonomskih, ekoloških i društvenih troškova, jačanju gospodarske konkurentnosti i smanjenju siromaštva. Održiva potrošnja i proizvodnja imaju za cilj „učiniti više i bolje s manje“, povećati neto dobitak od gospodarske aktivnosti smanjenjem korištenja resursa, degradacijom i zagađenjem tijekom

cijelog životnog ciklusa, dok se povećava kvaliteta života (United Nations Office for Outer Space Affairs, 2021).

U moderno doba masovne proizvodnje najrazličitijih vrsta dobara uz visok nivo logistike i prometne povezanosti, čovječanstvo nikad nije imalo lakši pristup istima. Međutim, postoje razni problemi koji posljedično nastaju a vezani su uz aspekte proizvodnje i potrošnje dobara. Prije svega, u samom nastanku nekog proizvoda iskorištavaju se ogromne količine prirodnih resursa a otpad (često toksični) nakon proizvodnog procesa se najčešće odlaže natrag u prirodu. Primjerice, za proizvodnju papira potrebno je drvo koje se dobiva krčenjem šuma. Posljedica toga je uništavanje cijelih ekosustava, izumiranje vrsta, ispiranje i erozija zemlje koja nastaje manjkom korijenja koje drži tlo itd. Nažalost, velika većina proizvoda namijenjenih potrošačima je načinjena od materijala koji nepovratno zagađuju okoliš, a sami potrošači obično nemaju razvijenu svijest o odgovornoj potrošnji. Poznato je da se vrijeme razgradnje plastike u okoliš procjenjuje na 500 godina što je samo po sebi zapanjujuće dug period. Ali ako se uz to doda brzorastući broj stanovnika i sve veća količina plastike odložena u prirodu, to nije nimalo bezazlen scenarij u kojem se planet može naći. Zato, za ostvarenje ovog cilja su ponajviše ključni svi pojedinci na Zemlji – ključno je imati svijest o odgovornoj potrošnji i znati da i najmanja stvar koja se učini, kao što je korištenje biorazgradive vrećice u trgovini ili zatvaranja slavine prilikom pranja zuba ima osjetan učinak kada bi svi bili odgovorni potrošači.

2.13. Cilj 13: Zaštita klime

Cilj 13 održivog razvoja potiče na poduzimanje radnji u borbi protiv klimatskih promjena i njihovih utjecaja¹. Klimatske promjene sada pogađaju svaku državu na svakom kontinentu. To remeti nacionalnu ekonomiju i utječe na živote, danas skupo košta ljude, zajednice i zemlje, a sutra još više. Ljudi doživljavaju značajan utjecaj klimatskih promjena, koji uključuju promjenu vremenskih obrazaca, porast razine mora i ekstremnije vremenske pojave. Emisije stakleničkih plinova iz ljudskih aktivnosti potiču klimatske promjene i nastavljaju rasti. Sada su na najvišoj razini u povijesti. Bez djelovanja, predviđa se da će prosječna svjetska površinska temperatura

¹ Potvrđujući da je Okvirna konvencija Ujedinjenih naroda o klimatskim promjenama primarni međunarodni, međuvladin forum za pregovaranje o globalnom odgovoru na klimatske promjene.

porasti u 21. stoljeću i vjerojatno će premašiti 3°C u ovom stoljeću, a s nekim područjima svijeta očekuje se još jače zagrijavanje (United Nations Office for Outer Space Affairs, 2021).

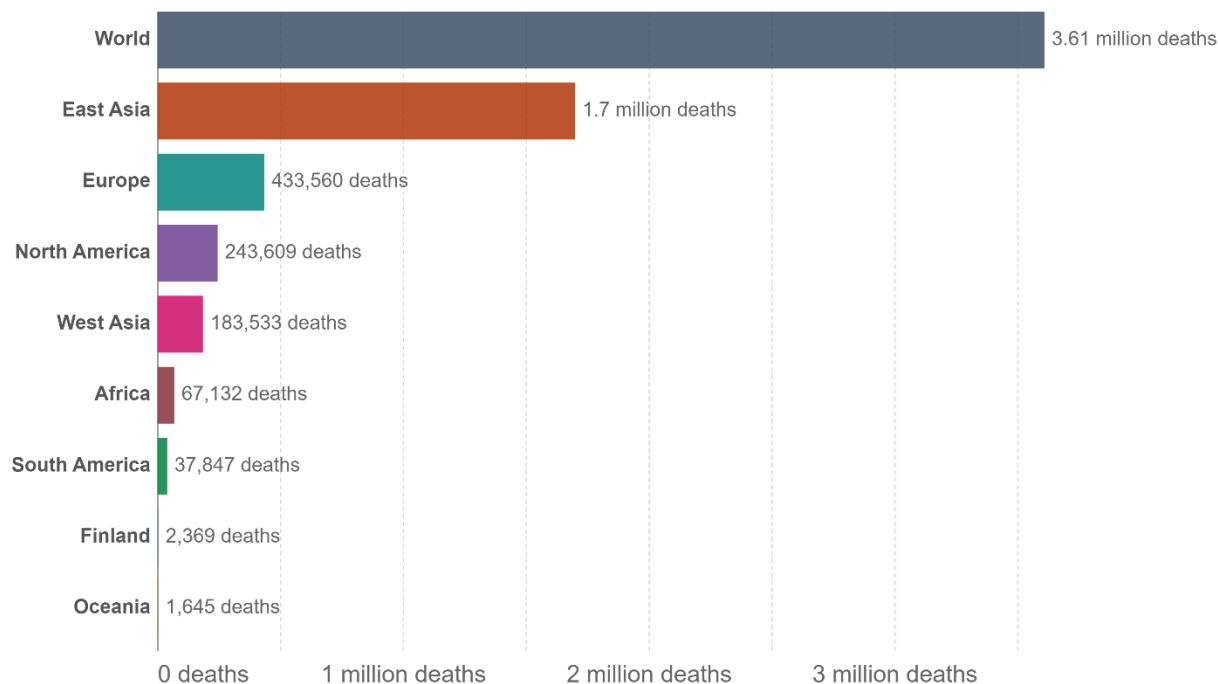
Atmosferske koncentracije glavnih stakleničkih plinova nastavile su se povećavati unatoč privremenom smanjenju emisija u 2020. u vezi s mjerama poduzetim kao odgovor na pandemiju COVID-19. Šest godina od 2015. do 2020. vjerojatno će biti najtoplije u povijesti. Klimatske promjene čine postizanje mnogih ciljeva manje vjerojatnim. Kako bi se globalno zagrijavanje ograničilo na 1,5 ° C iznad razine prije industrije u skladu s Pariškim sporazumom, svijet bi trebao postići neto nula emisija ugljičnog dioksida do oko 2050. godine. (United Nations Economic and Social Council, 2021).

Još važnije od samog postizanja dogovora između država i definiranja problema klimatske promjene u svijetu jest sâmo djelovanje. Jako je bitno iskoristiti brz razvoj tehnologije današnjice i usmjeriti ga u razvijanje rješenja koja emitiraju manje stakleničkih plinova. Prednosti ovakvog načina razvoja nisu momentalne i potrebno je puno istraživanja i bilježenja podataka na godišnjoj bazi kako bi se potvrdila pozitivna promjena.

Air pollution deaths from fossil fuels, 2015

This measures annual excess mortality from the health impacts of air pollution from fossil fuels.

Our World
in Data

Slika 9: Smrti uzrokovane zagađenjem zraka izgaranjem fosilnih goriva. Izvor:

<https://ourworldindata.org/fossil-fuels>

Od travnja 2020. godine 118 zemalja i teritorija prijavilo je razvoj i usvajanje nacionalnih ili lokalnih strategija za smanjenje rizika od katastrofa, što je porast u odnosu na 48 zemalja i teritorija u prvoj godini Sendai okvira².

Unatoč tome, važno je znati da iako je puno zemalja prijavilo svoje strategije za borbu protiv klimatskih promjena, vremena za djelovanje nema na bacanje. Svijet se nalazi u vrhuncu tehnološkog razvoja i rapidnog rasta broja stanovnika. Održiva rješenja su potrebna jer nikad nije bilo više ljudi na planetu. Dostojan životni standard za sve te ljude iziskuje ogromne napore po pitanju transporta i infrastrukture. Primjerice, neophodno je više transportnih sredstava, tvornica za proizvodnju dobara, gradi se više stambenih objekata. Sve te radnje djeluju vrlo štetno glede promjene klimatskih uvjeta na planetu – zato je potrebno to učiniti na održiv način: da se sve potrebe rastućeg stanovništva zadovolje, a da se prirodni resursi ne iskorištavaju prekomjerno. Naravno, to je iznimno zahtjevan i nimalo lagan poduhvat ali je moguć postepenom implementacijom činitelja održivog razvoja, promatranjem rezultata i donošenjem daljnjih odluka na osnovu istog.

Također, jako pozitivna stavka glede ostvarenja ovog cilja jest ogroman porast broja vozila na električni pogon. Naime, automobili i vozila pogonjena motorom na unutarnje izgaranje emitiraju visoke razine CO₂ u atmosferu – u posljednjih nekoliko godina bilježi se značajan rast prodaje električnih automobila gdje prednjači Tesla. Također, i ostali poznati masovni proizvođači automobila se okreću proizvodnji potpuno električnih vozila: Volkswagen, Audi, BMW, Toyota itd. Trenutno jedina i najveća mana korištenja ovih vozila je nedostatak punionica – kada bi svi vozači svoje benzinske ili dizelske automobile zamijenili električnima, nedostajalo bi infrastrukture za punjenje tih vozila jer benzinske postaje i dalje prevladavaju. Ipak, era električnih vozila je tek u povojima te je s vremenom je i taj aspekt moguće dovesti na respektabilan nivo.

Ukupno financiranje klime koje su izvijestile države članice uključene u Aneks I Okvirne konvencije o klimatskim promjenama nastavlja se povećavati, dostižući godišnji prosjek od 48,7 milijardi USD u razdoblju od 2017. do 2018. godine. To predstavlja povećanje od 10 posto u odnosu na razdoblje 2015. – 2016. Iako je više od polovice sve financijske potpore specifične za klimu u 2017. i 2018. godini bilo usmjereno na mjere ublažavanja, udio potpore za prilagodbu

² Sendai okvir za smanjenje rizika od katastrofa za razdoblje 2015.-2020. Sendai okvir bio je prvi veliki sporazum razvojne agende za razdoblje nakon 2015. godine i pruža državama članicama konkretne mjere za zaštitu razvojnih dobitaka od opasnosti od katastrofe. (<https://www.undrr.org/implementing-sendai-framework/what-sendai-framework>)

raste, a mnoge zemlje i područja prioritet prilagođavanju daju u pružanju financijske potpore (United Nations Economic and Social Council, 2021).

2.14. Cilj 14: Očuvati i održivo koristiti oceane, mora i morske resurse za održiv razvoj

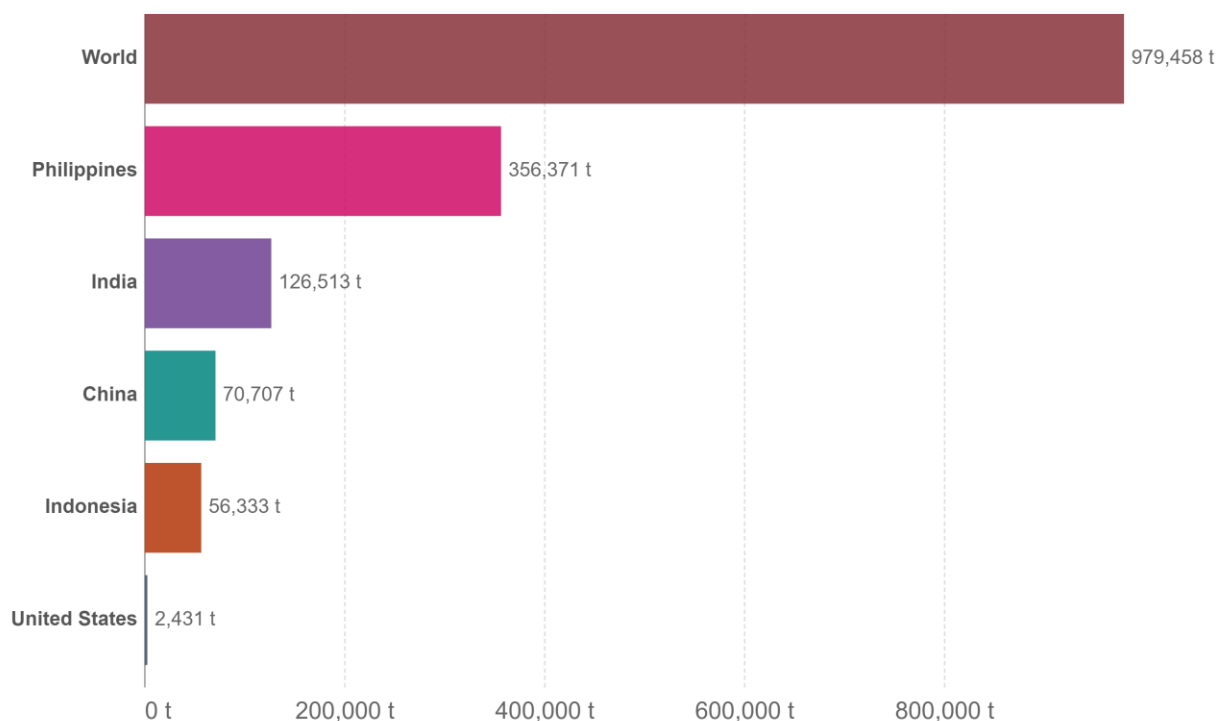
Cilj održivog razvoja 14 nastoji očuvati i održivo koristiti oceane, mora i morske resurse za održivi razvoj. Svjetski oceani - njihova temperatura, kemija, struje i život - pokreću globalne sustave koji Zemlju čine nastanjivom za čovječanstvo. Našu kišnicu, vodu za piće, vrijeme, klimu, obalu, veći dio hrane, pa čak i kisik u zraku koji udišemo, u konačnici osigurava i regulira more. Oni su posebno važni za ljude koji žive u obalnim zajednicama, koji su predstavljali 37% svjetske populacije u 2010. Oceani osiguravaju sredstva za život i turizam, kao i izdržavanje i prihod. Oni također pomažu u regulaciji globalnog ekosustava apsorbiranjem topline i ugljičnog dioksida iz atmosfere te štite obalna područja od poplava i erozije (United Nations Office for Outer Space Affairs, 2021).

Mnoge su države ratificirale ili pristupile Konvenciji Ujedinjenih naroda o pravu mora (168 strana) i njezinim provedbenim sporazumima (150 strana u Sporazumu koji se odnosi na provedbu dijela XI Konvencije Ujedinjenih naroda o pravu mora i 91 strana za Sporazum o ribljim stokovima Ujedinjenih naroda). Brojne države provele su ove instrumente kroz pravne, političke i institucionalne okvire, ali je potreban daljnji napredak u nekim zemljama u razvoju, posebno u najnerazvijenijim zemljama (United Nations Economic and Social Council, 2021).

Nužno je da se ove ratifikacije provedu u djelo što prije jer osim problema ugroženosti i izumiranja morskih organizama, mora i oceani znače život za ogroman broj ljudi na planetu. Prije svega, postoje ljudi koji žive od ribarstva u razvijenim zemljama kao i ljudi u nerazvijenim koji love ribu kako bi se imali čime prehraniti odnosno njihov život izravno ovisi o oceanu. Ako su oceani zagađeni do te mjere da su životinje u njemu kontaminirane plastikom ili nekim drugim stranim tijelom, zdravlje mnogih ljudi se dovodi u pitanje. Mikroplastike su već velik problem u moru i čišćenje istih je skup i zahtjevan proces. Kako bi se to spriječilo, potrebno je drastično smanjiti količinu otpada odloženog u mora i oceane.

Plastic waste emitted to the ocean, 2019

Our World
in Data

Slika 10. Plastični otpad izbačen u ocean 2019. godine. Izvor: <https://ourworldindata.org/plastic-pollution>

Na grafikonu iznad vidljiva je ogromna količina otpada puštena u svjetski ocean – u 2019. godini svijet je odložio blizu milijun tona plastičnog otpada u ocean. Više od trećine tog otpada dolazi s Filipina – države koja se brzo urbanizira te nije razvila održiv sustav gospodarenja otpadom. Tihi ocean je suočen sa još jednim velikim problemom, a to je Velika pacifička zakrpa – ogromna nakupina smeća površine 1.6 milijuna kvadratnih kilometara što je dvostruko veće od površine savezne države Texas. Čišćenje ovakve vrste smeća predstavlja problem zbog mikroplastika koje su prisutne i do 600 metara dubine kod ove nakupine otpada. Ostvarenje cilja čišćenja i prevencije ove vrste zagađenosti ostaje na svakom pojedinom čovjeku na planeti – koristiti biorazgradive materijale i proizvode široke potrošnje, reciklirati otpad itd.

2.15. Cilj 15: Zaštititi, uspostaviti i promovirati održivo korištenje kopnenih ekosustava, održivo upravljati šumama, suzbiti dezertifikaciju, zaustaviti degradaciju tla te spriječiti uništavanje biološke raznolikosti

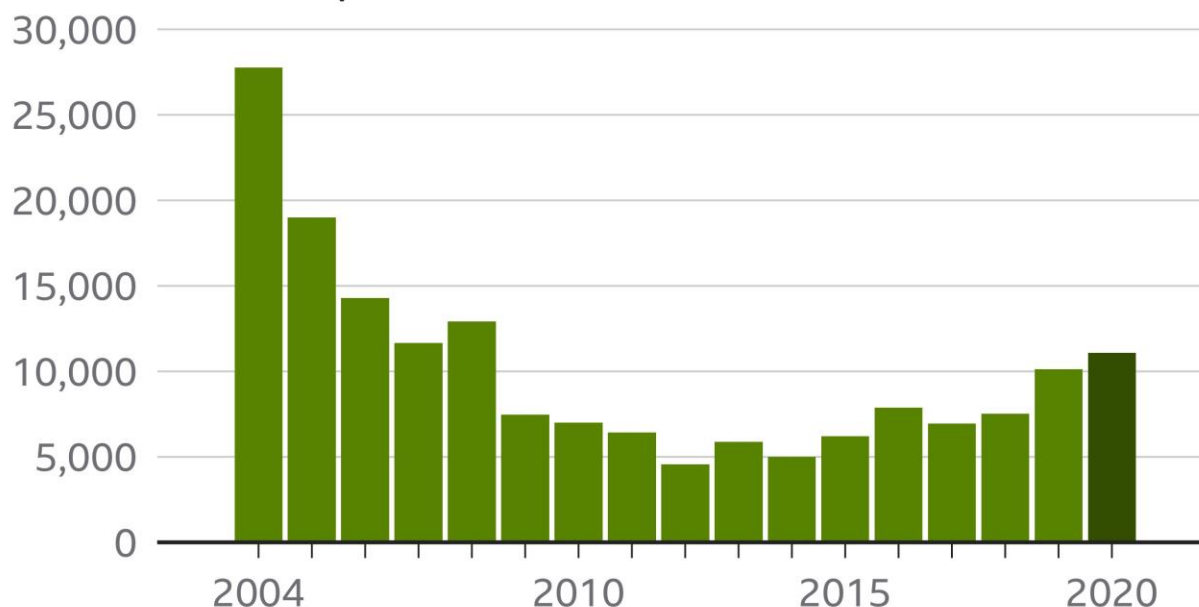
Cilj 15 održivog razvoja nastoji zaštititi, obnoviti i promovirati održivo korištenje kopnenih ekosustava, održivo upravljati šumama, boriti se protiv dezertifikacije te zaustaviti i preokrenuti degradaciju zemljišta i zaustaviti gubitak biološke raznolikosti. Očuvanje različitih oblika života na kopnu zahtijeva ciljne napore u zaštiti, obnovi i promicanju očuvanja i održivog korištenja kopnenih i drugih ekosustava. Cilj 15 posebno se usredotočuje na održivo upravljanje šumama, obnavljanje degradiranih zemljišta i uspješnu borbu protiv dezertifikacije, smanjenje degradiranih prirodnih staništa i okončanje gubitka biološke raznolikosti (United Nations Office for Outer Space Affairs, 2021).

Mnogi ljudi olako shvaćaju gubitak biološke raznolikosti nastao degradacijom šuma. Nažalost, često se u medijima pojavljuju vijesti o potpunom istrjebljenju pojedine vrste biljke ili životinje. Najčešće su te vrste endemske za pojedino područje ili njihova populacija broji jako malo jedinki. Upravo to je razlog za nebrigu ljudi koji nisu svjesni da iako izumiranje neke malobrojne vrste koja ima malu važnost za funkcioniranje ogromnih i za ljude bitnih ekosustava neće momentalno promijeniti svijet na gore, to je samo jedan korak naprijed ka većoj degradaciji. Drugim riječima, postepeno će degradacija dohvatiti i veće populacije neke vrste koje su važne, primjerice, kao oprašivači biljaka. Nije neobično da pojedini masovni proizvođači biljne hrane pribjegavaju metodama umjetnog oprašivanja biljaka, ali to ne smije postati realnost i potrebno je paziti na prirodu kako bi se procesi u njoj neometano odvijali.

Također, gotovo je sigurno da je pandemija bolesti COVID-19 imala pozitivan utjecaj na neke stvari. Naravno, pandemija je napravila ekonomski kaos ali sve više ljudi tvrdi da je planet za vrijeme pandemije na neki način „prodisao“ odnosno zrak je bio čišći, životinje su se namnožile itd. Ovo ovisi od područja do područja ali se zasigurno se može pripisati faktorima kao što su znatno manje emisije CO₂ u atmosferu ili zatvaranje proizvodnih pogona koji su veliki onečišćivači okoliša.

Amazon deforestation highest since 2008

Annual rate in square kilometres

Slika 11. Stopa deforestacije amazonske prašume 2004 – 2020. Izvor:

<https://www.bbc.com/news/world-latin-america-55130304>

Na grafikonu iznad prikazana je površina pokrčenih šuma izražena u kvadratnim kilometrima od 2004. do 2020. godine. Silazni trend je uočljiv do 2012. godine te je od tada u blagom usponu do 2020. godine. Uzevši u obzir rapidan rast broja stanovnika na Zemlji, ukoliko se ne poduzmu odgovarajuće mjere krivulja će sve brže rasti uzlaznom putanjom, što u velikoj mjeri šteti očuvanju bioraznolikosti vrsta koje nastanjuju ta područja i uzrokuje probleme kao što su erozija zemlje i narušavanje načina života domicilnog stanovništva.

2.16. Cilj 16: Promovirati miroljubiva i uključiva društva za održivi razvoj, osigurati pristup pravdi za sve i izgraditi učinkovite, odgovorne i uključive institucije na svim razinama

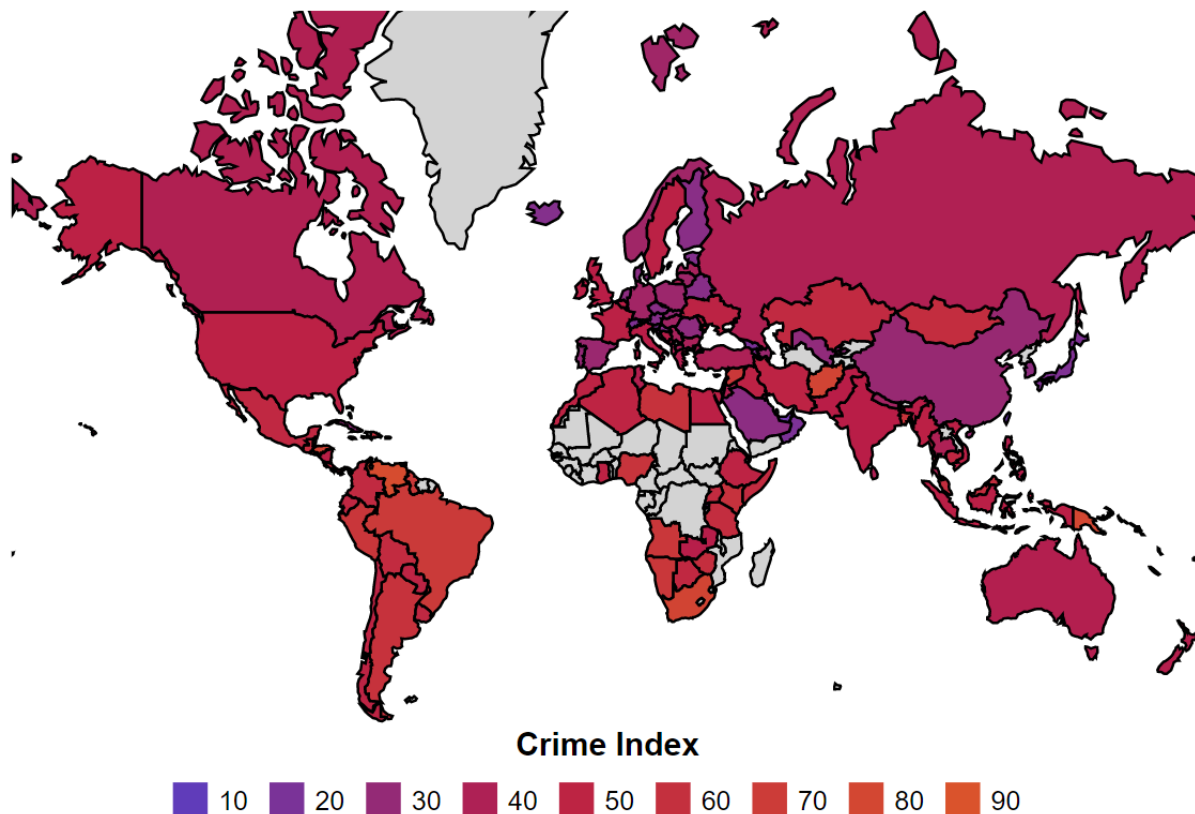
Cilj 16 održivog razvoja promiče miroljubiva i inkluzivna društva za održivi razvoj, omogućuje

pristup pravdi za sve i gradi učinkovite, odgovorne i uključive institucije na svim razinama. Mir, pravda i učinkovite, odgovorne i inkluzivne institucije su srž održivog razvoja. Nekoliko je regija posljednjih desetljeća uživalo povećanu i održivu razinu mira i sigurnosti. No, mnoge se zemlje još uvijek suočavaju s dugotrajnim oružanim sukobima i nasiljem, a previše se ljudi bori zbog slabih institucija i nedostatka pristupa pravosuđu, informacijama i drugim temeljnim slobodama (United Nations Office for Outer Space Affairs, 2021).

Svijet je još daleko od postizanja cilja izgradnje miroljubivih, pravednih i inkluzivnih društava, s milijunima ljudi koji žive u osjetljivim i sukobima zahvaćenim državama. Krajem 2019. godine 79,5 milijuna ljudi prisilno je raseljeno diljem svijeta, što je ekvivalent 1 posto svjetske populacije. Pandemija COVID-19 razotkrila je nejednakosti i diskriminaciju te je testirala, oslabila, a u nekim slučajevima i narušila prava i sustave zaštite u zemljama i teritorijima (United Nations Department of Economic and Social Affairs, 2021).

Jedan od velikih problema koji je pandemija potpuno razotkrila jest obiteljsko nasilje. Prije pandemije su također često bilježeni pozivi hitnim službama radi obiteljskog nasilja, pogotovo žena i djece, ali se taj problem u pojedinim kućanstvima najčešće mogao izbjeći napuštanjem tog kućanstva. Za vrijeme pandemije nastupaju zaključavanja odnosno *lockdowni* te žrtve nasilja nemaju gdje otići zbog ograničenog kretanja. U velikoj većini zemalja za vrijeme prvog vala pandemije kretanje je bilo ograničeno samo na odlaske u bolnice ili u trgovine živežnih namirnica. Ostatak vremena bilo je obavezno stati kod kuće, izaći je bilo nemoguće jer su pripadnici vojske i specijalne policije konstantno motrili ulice. Ova događanja su unijela nemir i u kućanstva gdje nema obiteljskog nasilja i nesuglasica; teško je zamislivo što su proživljavali ljudi gdje to nije bio slučaj. Dakle, potreba za intervencijom službi zaduženih za suzbijanje ovakve vrste nasilja nikad nije bila veća i potrebno je učiniti sve kako bi one uspješno funkcionirale.

Crime Rate By Country 2021

Slika 12. Stopa zločina po zemljama, 2021. Izvor: <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/crime-rate-by-country>

Na karti su prikazane zemlje sa najvećim stopama zločina u odnosu na broj stanovnika - izračunava se dijeljenjem broja prijavljenih zločina s ukupnim brojem stanovnika, a zatim se rezultat množi sa 100.000. Zemlje s najvećim stopama kriminala su Venezuela, Papua Nova Gvineja, Južna Afrika, Afganistan, Honduras, Trinidad i Tobago, Brazil, Gvajana, El Salvador i Sirija. Moguće je primijetiti kako su sve od navedenih zemalja nerazvijene ili zemlje u razvoju te se visok indeks zločina može pripisati lošoj ekonomskoj situaciji koja stanovništvo potiče na ilegalne načine sticanja ekonomske koristi kao što su pljačka, proizvodnja, distribucija i prodaja narkotika, trgovina na crnom tržištu itd.

2.17. Cilj 17. Ojačati načine provedbe te učvrstiti globalno partnerstvo za održivi razvoj

Cilj 17 održivog razvoja nastoji ojačati načine provedbe i oživjeti Globalno partnerstvo za održivi razvoj. Uspješan plan održivog razvoja zahtijeva partnerstvo između vlada, privatnog sektora i civilnog društva. Ta inkluzivna partnerstva, izgrađena na načelima i vrijednostima, zajedničkoj viziji i zajedničkim ciljevima koji postavljaju ljude i planet u središte, potrebna su na globalnoj, regionalnoj, nacionalnoj i lokalnoj razini (United Nations Office for Outer Space Affairs, 2021). Svaka država za sebe je dužna ulagati maksimalan trud u ostvarivanje ciljeva održivog razvoja. No ono što je još važnije je partnerstvo i suradnja. Pojedini čelnici zemalja su vrlo zatvoreni po pitanju suradnje zbog različitih razloga, a nisu svjesni da bi primanjem pomoći razvijenijih zemalja, kao i davanjem pomoći manje razvijenima imali ogromne prednosti i približili se ostvarenju svojih ciljeva. Razlozi za to mogu biti različiti, no najčešće se radi o netrpeljivosti između zemalja. Primjerice, poznato je da SAD i Rusija nikad nisu bili pretjerano zainteresirani za bilo kakvu vrstu suradnje koja bi polučila konkretne rezultate i benefite za obje strane. Sigurno je da one nisu male države bez puno značaja – radi se o najjačim ekonomskim i vojnim silama. Imaju mogućnosti i sredstva kojima mogu promijeniti stvari nabolje. Drugim riječima, kada bi čelnici ovih (i drugih) jakih zemalja surađivali, benefiti bi bili osjetni ne samo za njih, već za gotovo cijeli svijet.

Još jedan problem koji znatno usporava partnerstva je osobni interes. Ljudi na visokim pozicijama koji imaju veliku moć često sklapaju ili ne sklapaju partnerstva s drugim zemljama jer se to ne uklapa u njihove osobne afinitete. Stoga je potrebno stvoriti empatiju, misliti na drugačiji način i postići kompromis; primiti ali i pružiti pomoć je moguće i to ne na svoju štetu ukoliko se postigne kompromis. Drugim riječima, suradnju je moguće postići uz uzajaman interes i trud svih dogovorenih strana.

3. ANALIZA PROVOĐENJA CILJEVA ODRŽIVOG RAZVOJA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Prema podacima Izvješća o održivom razvoju (Sustainable Development Report, 2021), Hrvatska je pozicionirana na razmjerno visokom 14. mjestu od ukupno 165 država obuhvaćenih analizom sa indeksom izvedbe od 68,4, što je za 17,5 manje od vodeće Finske čiji indeks iznosi 85,90. Uzevši u obzir ove statističke podatke, može se reći da Hrvatska poprilično dobro ostvaruje ciljeve održivog razvoja. Međutim, svaki cilj ima neke podciljeve u kojima se bilježi stagnacija ili pad trenda ostvarenja istih. Stoga je potrebno detaljno analizirati svaki cilj kako bi se dobila realna predodžba o ostvarenju.

Slika 13. Osnovni pregled ostvarenja ciljeva održivog razvoja u Republici Hrvatskoj 2021. godine. Izvor: <https://dashboards.sdindex.org/profiles/croatia>

3.1. Cilj 1: Iskorijeniti sve oblike siromaštva svuda u svijetu

Suzbijanje siromaštva u Hrvatskoj je označeno kao postignuto te se to postignuće i dalje uspješno održava. Prema podacima Izvješća o održivom razvoju, procijenjeni postotak stanovništva koji živi ispod praga siromaštva u Hrvatskoj je 0,58 posto (Sustainable Development Report, 2021). Iako taj postotak ne zvuči kao nešto veliko, to je ipak oko 23.200 osoba u Hrvatskoj koje žive ispod praga siromaštva. Kako bi se taj broj dodatno smanjio, potrebno je uložiti maksimalne

napore u zbrinjavanje siromašnih i bolje funkcioniranje socijalnog sustava.

3.2. CILJ 2: Iskorijeniti glad, postići sigurnost hrane i poboljšanu ishranu te promicati održivu poljoprivredu

Hrvatska bilježi ostvarenja podciljeva smanjenja pothranjenosti, učestalosti zaostajanja u razvoju djece mlađe od pet godina i povećanje prinosa žitarica što je pozitivan pomak obzirom da Hrvatska obiluje plodnom zemljom za uzgoj takvih kultura. Nažalost, postotak pretilog stanovništva u konstantnom je porastu još od 2000. godine. Prema podacima Izvješća o održivom razvoju, čak 24,40 posto odrasle populacije je pretilo odnosno ima indeks tjelesne mase veći ili jednak 30 kg/m² (Sustainable Development Report, 2021). Čimbenici koji su dijelom odgovorni za ovakvo stanje jesu visoke cijene hrane – nutritivno bezvrijedna i visokokalorična hrana može se kupiti jeftino, dok je zdravija hrana iz organskog uzgoja poprilično skupa. Posljedično, drugi čimbenik odgovoran za situaciju jest niska kupovna moć i nejednaka raspodjela prihoda.

3.3. CILJ 3: Osigurati zdrav život i promicati blagostanje za ljude svih generacija

U Hrvatskoj još postoje izazovi s kojima se treba suočiti glede osiguravanja dobrog zdravlja i blagostanja za građane. Indikatori u kojima je potrebno više djelovanja su stopa smrtnosti zbog kardiovaskularnih bolesti, raka, dijabetesa ili kroničnih respiratornih bolesti, očekivano trajanje života pri rođenju i stopa smrtnosti koja se pripisuje onečišćenju zraka u kućanstvu i onečišćenju zraka. Podaci za ove indikatore pokazuju da je unatoč izazovima napredak kontinuiran te ide ka potpunom ostvarenju cilja (Sustainable Development Report, 2021). Cilj je ostvaren u pokazateljima gdje je smanjena stopa smrtnosti majki, novorođenčadi i djece do pet godina starosti, smanjena je učestalost tuberkuloze i HIV infekcija te smrti u prometu. Zabilježen je rast stope plodnosti adolescenata, procijepljenost dojenčadi po preporuci Svjetske zdravstvene organizacije te ukupan rast subjektivnog blagostanja. Naime, indikator koji bilježi stagnaciju uz još problema za riješiti je indeks pokrivenosti univerzalnim zdravstvenim osiguranjem – prema

podacima iz 2017. godine Hrvatska je postigla indeks pokrivenosti 71 u 2010. i 2017. godini, što čini idealni dugoročni cilj vrijednosti 100 još uvijek poprilično daleko. Najvažnije je da ovaj indeks nema negativan trend, ali je potrebno uložiti napore kako bi i ovaj indikator poprimio pozitivan trend.

3.4. CILJ 4: Osigurati uključivo i pravedno kvalitetno obrazovanje te promicati mogućnosti cjeloživotnog učenja za sve

Prema Izvješću o održivom razvoju, ovaj cilj je postignut, u prilog čemu idu pokazatelji rasta stopa neto upisa u osnovnu školu i završetaka srednje škole (Sustainable Development Report, 2021). Jedini eventualni problem koji se može javiti u obrazovanju jest zastarjelost metoda učenja – mnoge odgojno obrazovne ustanove primjenjuju tradicionalne metode prenošenja znanja gdje se nastavni plan za pojedine predmete nije promijenio i po nekoliko desetljeća, a puno unosnije rješenje bi se moglo postići uvođenjem novih metoda rada usporedo s razvojem tehnologije. Korištenjem pametnih telefona, računala i multimedijских sadržaja te edukacijom o korištenju istih u obrazovne svrhe može se postići mnogo i samim time potaknuti učenike na učenje.

3.5. CILJ 5: Postići ravnopravnost spolova i osnažiti sve žene i djevojčice

Ravnopravnost spolova u Hrvatskoj još uvijek ima značajne izazove s kojima se mora suočiti, uz prisutnost blagog pozitivnog pomaka u ostvarenju cilja. Prema podacima Izvješća o održivom razvoju, indikatori koji bilježe pozitivan rast jesu omjer stope sudjelovanja radne snage žena i muškaraca te udio žena u nacionalnom parlamentu odnosno Saboru (Sustainable Development Report, 2021). U posljednje vrijeme sve se više napora ulaže u jednakost spolova u različitim poslovima; smanjile su se predrasude i podjela na 'muške' i 'ženske' poslove. U tom pogledu zamjetan je pozitivan pomak gdje se radna snaga kvalificira prema znanju, vještinama i obrazovanju a ne prema spolnoj opredijeljenosti. Također, mušku većinu u hrvatskom Saboru sve više razrjeđuju žene na različitim pozicijama, što je vrijedno spomena jer žene također mogu

donositi jednako važne, ako ne i važnije, odluke o upravljanju državom.

3.6. CILJ 6: Osigurati pristup pitkoj vodi za sve, održivo upravljati vodama te osigurati higijenske uvjete za sve

Hrvatska je jedna od rijetkih zemalja koje imaju zalihe čiste, tekuće i pitke vode. Ovaj cilj je postignut prema svim indikatorima prema Izvještaju o održivom razvoju – broj stanovnika koji koristi osnovne usluge pitke vode i sanitarne usluge, pročišćavanje otpadnih voda i jako mala potrošnja vode iz uvoza (Sustainable Development Report, 2021). Valja imati na umu da je Hrvatska turistička zemlja i primarno destinacija masovnog kupališnog i pasivnog turizma koji može imati negativne efekte na morsku vodu. Unatoč tome, Hrvatska se može svrstati među zemlje s najčišćim morem na svijetu. Bez obzira na to, ne treba uzimati ove pozitivne indikatore zdravo za gotovo, već je potrebno biti na oprezu i poduzeti pravodobne mjere kako se onečišćenje ne bi otelo kontroli.

3.7. CILJ 7: Osigurati pristup pouzdanoj, održivoj i suvremenoj energiji po pristupačnim cijenama za sve

Postoje još neki problemi koje Hrvatska mora riješiti glede proizvodnje električne energije. Termoelektrane još uvijek čine značajan dio opskrbe električnom energijom sa udjelom od 23 posto od ukupnog broja postrojenja na različite izvore. Tijekom 2020. iz HEP-ovih termoelektrana i termoelektrana toplana u procesu proizvodnje električne energije ispušteno je 2.144.298 tona CO₂ (HEP grupa, 2020). S druge strane, velika većina stanovništva ima pristup električnoj energiji, čistim gorivima i tehnologiji za kuhanje. Ovi indikatori pokazuju važne korake ka postignuću cilja, dok je problem emisija CO₂ itekako prisutan u svijesti odgovornih osoba te se ubrzano radi na njegovom rješavanju.

3.8. CILJ 8: Promicati kontinuiran, uključiv i održiv gospodarski rast, punu i produktivnu zaposlenost i dostojanstven rad za sve

U Hrvatskoj je zabilježen prilagođen rast BDP-a u posljednjih nekoliko godina, što je dobro uzevši u obzir novonastale okolnosti (pandemija). Prema podacima pokazatelja Izvještaja o održivom razvoju (Sustainable Development Report, 2021), sve je veći broj osoba koje posjeduju transakcijski račun u banci ili nekoj drugoj financijskoj instituciji. To se može povezati sa smanjenjem nezaposlenosti koja još uvijek predstavlja problem ali se konstantno smanjuje kroz godine. Na ovom području se može napraviti puno više ako bi se učinkovito poštovala temeljna prava radnika – što je indikator koji ima negativan trend i nažalost je uobičajena praksa poduzeća u Hrvatskoj. Često se profiti i interesi vlasnika i poslodavaca stavljaju u prvi plan dok se radnici diskriminiraju na mnogo različitih načina, što im rad čini znatno težim na psihofizičkoj i financijskoj bazi. Sukladno tome još uvijek su prisutne žrtve modernog ropstva; ljudi koji su prisiljeni na rad ili na brak. Iako je današnje društvo moderno, još uvijek postoje mjesta u Hrvatskoj gdje se brakovi dogovaraju zarad ekonomske koristi ili gdje radnici rade nekoliko mjeseci bez plaće. Prema podacima Izvještaja o održivom razvoju (Sustainable Development Report, 2021) na svakih 1000 stanovnika postoji šest ovakvih slučajeva, što u Hrvatskoj čini ukupno oko 24.000 ljudi i nije nimalo zanemariva brojka.

3.9. Cilj 9: Izgraditi prilagodljivu infrastrukturu, promovirati uključivu i održivu industrijalizaciju i poticati inovativnost

Ovaj cilj je na putu ka ostvarenju iako postoje još značajni izazovi koji trebaju biti riješeni. Prema pokazateljima Izvješća o održivom razvoju (Sustainable Development Report, 2021), 79,08 posto Hrvata koristi internet. Iako to izgleda kao solidan postotak, još uvijek je relativno malen u odnosu na druge, visoko razvijene zemlje. Također, veliki izazovi još ostaju po pitanju ulaganja u znanstveno istraživanje i eksperimentalni razvoj. Ostvarenje cilja prema ovom indikatoru podrazumijeva 3,8 posto BDP-a predviđenih za spomenuta ulaganja. U 2018. godini, postotak namijenjenog BDP-a je iznosio 0,98 posto. Blagi rast je zabilježen od 2014. godine pa nadalje, ali

za veće pomake je potreban ozbiljniji pristup rješavanju problema. Jedan od ključnih faktora u ostvarenju mogla bi biti bolja prosječna ocjena tri najbolja sveučilišta – prema podacima iz 2021. godine ona je iznosila 22,63/100, što jasno pokazuje da je napredak potreban. U korist tome, primijećen je porast broja znanstveno tehničkih članaka u časopisima – u prosjeku 1,03 članaka na svakih 1000 stanovnika. Pozitivan pomak također je zabilježen je u porastu korisnika mobilnih širokopoljnih pretplata; u 2019. godini koristilo ih je 82 od 100 stanovnika. Uz to, Hrvatska ima visoku kvalitetu trgovačke i prometne infrastrukture sa indeksom izvedbe logistike 3,01 od 5 prema podacima iz 2018. godine, što je u usporedbi sa prosjekom najboljih zemalja od 3.8 poprilično dobar rezultat.

3.10. Cilj 10: Smanjiti nejednakost unutar i između država

Nejednakosti različitih vrsta su još uvijek prisutne u Hrvatskoj. Prema podacima Izvješća o održivom razvoju (Sustainable Development Report, 2021), Ginijev koeficijent³ prilagođen najvećim prihodima koji nisu uzeti u obzir u anketama kućanstava je u 2015. godini iznosio 36,58, što je relativno daleko od idealnih 27,50. Također, Palmin omjer nejednakosti⁴ izmjeren u 2018. godini iznosi 1,11 dok je idealni cilj 0,9 i to pokazuje da još uvijek postoje prihodovne nejednakosti između stanovnika. Međutim, ekonomske nejednakosti nisu jedine koje predstavljaju problem u Hrvatskoj. Naime, Hrvatska je izrazito homogena zemlja i njen najveći dio čine Hrvati. Posljedično tome, nacionalne manjine često bivaju žrtve diskriminacije u raznim aspektima. Također, Hrvatska je izrazito katolička zemlja te su primjetne diskriminacije po pitanju vjerske opredijeljenosti što nije za pohvalu, obzirom na to da je Hrvatska sekularna država i svaka vjera bi trebala biti tretirana na jednak način i sa jednakim poštovanjem. Osim ovih vrsta nejednakosti, u Hrvatskoj su prisutne netrpeljivosti čak i između različitih gradova ili regija – poražavajuća je

³ Ginijev koeficijent, koji se ponekad naziva Gini indeks, ili Gini omjer, je mjera statističke disperzije namijenjene predstavljanju dohotka ili bogatstva raspodjele stanovnika jedne nacije, a najčešće je mjerjenje nejednakosti.

https://bs.wikipedia.org/wiki/Gini_koeficijent

⁴ Palmin omjer nejednakosti predložili su Alex Cobham i Andy Sumner 2013. godine, na temelju 'Palmine propozicije': zapažanje Josea Gabriela Palme da su trenutačne promjene u nejednakosti prihoda ili potrošnje gotovo isključivo posljedica promjena udjela najbogatijih 10 posto i najsiriomašnijih 40 posto, jer 'srednja' skupina između najbogatijih i najsiriomašnijih uvijek obuhvaća približno 50 posto bruto nacionalnog dohotka.

<http://uncounted.org/palma/>

činjenica da se na unutardržavnim sportskim natjecanjima događaju veliki sukobi koji mogu rezultirati oštećenjem ili uništavanjem privatne i javne imovine, ozljeđivanjem osoba ili, u najgorem slučaju, smrti. U konačnici, potrebno je usaditi ideju o međusobnom poštovanju svih stanovnika prema svakome kako unutar, tako i van matične zemlje.

3.11. Cilj 11: Učiniti gradove i naselja uključivim, sigurnim, prilagodljivim i održivim

Naselja u Hrvatskoj, nažalost, pokazuju nedovoljan napredak ka ostvarenju cilja. Postoje značajni izazovi koji se moraju riješiti. Iako se napredak umjereno poboljšava, to još uvijek nije dovoljno za ostvarenje cilja. Unatoč vrlo visokom postotku stanovništva koji ima pristup čistoj vodovodnoj vodi (99,57 posto), jedan od velikih problema predstavlja zagađenje zraka česticama promjera manjeg od 2,5 mikrona; prema podacima Izvješća o održivom razvoju (Sustainable Development Report, 2021) godišnja srednja koncentracija čestica izmjerena u 2019. godini iznosi 16,82 $\mu\text{g}/\text{m}^3$. Ova vrijednost je najniža u posljednjih 17 godina što je pohvalno, ali taj silazni trend jako sporo napreduje. Također, pokazatelj koji odmiče cilj od ostvarenja je zadovoljstvo javnim prijevozom – čak 51 posto stanovništva nije zadovoljno javnim prijevozom. Razlozi za to su razni: visoke cijene karata, neispravna i zastarjela vozila, nekoordiniran red vožnje. Ovaj pokazatelj bilježi silazni trend (sve manje ljudi je zadovoljno javnim prijevozom) te su potrebni veliki naponi kako bi se ovaj pokazatelj popravio. Primjerice, velik broj zemalja ima besplatan javni prijevoz a s tim potezom bi se kretanje trenda (ne)zadovoljstva drastično promijenilo.

3.12. Cilj 12: Odgovorna potrošnja i proizvodnja

Što se tiče odgovorne proizvodnje i potrošnje, Hrvatska ima popriličan problem sa ostvarenjem ovog cilja. Naime, ni za jedan od indikatora trenutno ne postoji pozitivan pomak dok u isto vrijeme postoje veliki izazovi za riješiti. Prvo, za Hrvatsku najveći problem predstavlja zbrinjavanje otpada. Prema podacima Izvješća o održivom razvoju (Sustainable Development Report, 2021), u Hrvatskoj se proizvede čak 11,89 kilograma elektroničkog otpada po glavi stanovnika godišnje i

1,91 kilograma po stanovniku čvrstog komunalnog otpada dnevno. Ako prosjek najboljih zemalja po pitanju zbrinjavanja elektroničkog otpada iznosi 0,2 kilograma po stanovniku godišnje odnosno 0,1 kilogram čvrstog komunalnog otpada, onda Hrvatska mora uložiti ogromne napore kako bi smanjila količine otpada ili stvorila učinkovitiji sustav gospodarenja otpadom. Važno je uzeti u obzir da je Hrvatska turistička zemlja i da najmanje četvrtinu godine ima puno veći broj stanovnika zbog dolaska stranih turista – a to znači puno veće količine otpada (i komunalnog i industrijskog nastalog povećanom proizvodnjom uslijed rasta potražnje).

3.13. Cilj 13: Zaštita klime

Cijeli svijet grčevito se bori sa problemima promjene klimatskih uvjeta. Također, Hrvatska je nažalost daleko od ostvarenja cilja prema dva pokazatelja koji u najboljem slučaju stagniraju po pitanju poboljšanja – emisije CO₂ nastale izgaranjem fosilnih goriva i proizvodnjom cementa i emisije CO₂ utjelovljene u uvoznoj robi i uslugama. Prema podacima Izvješća o održivom razvoju (Sustainable Development Report, 2021), Vrijednost za prvi indikator iznosi 4,33 tona CO₂ po stanovniku gdje se bilježi blagi pad od 2007. godine što je pohvalno ali još uvijek nedovoljno za postizanje cilja ili ozbiljniji napredak. Vrijednost za drugi indikator iznosi 1,38 tona CO₂ po stanovniku u 2015. godini; također blagi pad u odnosu na 2007. i 2008. godinu ali još uvijek daleko od konkretnijih rezultata. U posljednje vrijeme svijest o klimatskim promjenama sve više jača među ljudima, sve više zemalja ubrzano radi na rješavanju spomenute problematike te samim time predstavljaju primjer kojim bi se Hrvatska trebala voditi.

3.14. Cilj 14: Očuvati i održivo koristiti oceane, mora i morske resurse za održiv razvoj

Primorska Hrvatska zauzima 32 posto njene ukupne površine stoga je očuvanje mora i ekosustava u moru od iznimne važnosti (Proleksis, 2016). Mnogi tvrde kako Hrvatska slovi kao destinacija koja ima jedno od najčišćih mora, ali postoje indikatori koji pokazuju da postoje ozbiljni izazovi koji mogu narušiti čistoću mora i njegovih ekosustava. Prema podacima Izvješća o održivom

razvoju (Sustainable Development Report, 2021), indeks zdravlja Jadranskog mora iznosio je 64,67 u 2020. godini. U posljednjih nekoliko godina ovaj indeks stagnira, a odnosi se na kontaminaciju kemikalijama, eutrofikaciju i ljudsko onečišćenje. Situacija se prosječnom promatraču ne čini tako strašna, ali stvari se ne smiju uzimati zdravo za gotovo jer je poznato da je Hrvatska zemlja prvenstveno masovnog kupališnog turizma što vrši ogroman pritisak na ekosustave mora i znatno utječe na njegovu čistoću. U ovom slučaju je zakazao i zakonodavni sustav, jer još uvijek postoji velik broj nelegalnih kanalizacijskih ispusta u priobalnim destinacijama, što osim spomenutih problema predstavlja rizik i za kupaca. Shodno tome, indikator prosječne zaštićenosti morskih područja važnih za bioraznolikost je porastao sa 21,75 posto iz 2012. godine na 80,59 posto 2013. godine što je hvalevrijedan napredak, ali ako se uzme u obzir povećanje broja turista svake godine uz bilježenje rekordnih sezona, taj postotak bi trebao još više porasti jer stagnira još od spomenute 2013. godine. S druge strane, napredak je ostvaren po pitanju smanjenja izlova ribe iz prekomjerno iskorištenih zaliha, smanjenje prijetnji bioraznolikosti iz uvoza (donošenje novih, predatorskih vrsta) i puštanja ulovljene ribe natrag u more.

3.15. Cilj 15: Zaštititi, uspostaviti i promovirati održivo korištenje kopnenih ekosustava, održivo upravljati šumama, suzbiti dezertifikaciju, zaustaviti degradaciju tla te spriječiti uništavanje biološke raznolikosti

U svijetu je uvelike prisutan problem degradacije kopnenih ekosustava, dezertifikacije i gubitka bioraznolikosti. Ostvarenje ovog cilja u Hrvatskoj koče tri indikatora. Prvi od njih je prosječni postotak zaštićenih ključnih kopnenih područja važnih za postojanost bioraznolikosti koji je prema podacima Izvješća o održivom razvoju na 76,49 posto. Iako ovaj postotak ne zvuči tako loše, važna je informacija da je taj postotak prisutan još od 2013. godine, što znači da se ne ulaže dovoljno truda u poboljšanje. Međutim, 2012. godine taj postotak iznosio je tek 28 posto pa se može reći da je u toj prijelaznoj godini ostvaren značajan napredak. Drugi indikator koji ukazuje na stagnaciju trenda jest Crveni popis ugroženih vrsta – indeks za Hrvatsku iznosi 0,9 u 2020. godini gdje 1 označava najbolji mogući dugoročni cilj. Ova vrijednost je nepromijenjena još od 2000. godine te

bi se povećanjem površine zaštićenih područja ovaj pokazatelj mogao dovesti do svog ostvarenja. Hrvatska je bogata endemskim vrstama i njihovo eventualno ugrožavanje ili izumiranje predstavljalo bi težak udarac za bioraznolikost vrsta na kopnu. Treći indikator koji predstavlja potencijalnu opasnost za kopnene i slatkovodne ekosustave jesu prijetnje koje su utjelovljene u uvozu. Slično kao i kod morskih ekosustava, postoji rizik razmnožavanja stranih vrsta koje su došle prilikom transporta dobara iz uvoza. Samim time se uslijed prevelikog povećanja populacije određene biljne ili životinjske vrste može narušiti ravnoteža u postojećim ekosustavima. Detaljna kontrola i dekontaminacija je ključ za sprečavanje ovog problema. S druge strane, Hrvatska je pokazala napredak prema pokazatelju prosječne zaštićenosti slatkovodnih područja važnih za bioraznolikost sa 85,69 posto u 2019. godini, što je izniman napredak u odnosu na razdoblje od 2000. do 2010. gdje je postotak iznosio samo 16,65 posto i takav stagnirao do 2010. godine. Također, Hrvatska je zemlja u kojoj nema masovnog krčenja šuma i prema tom pokazatelju je među najboljima.

3.16. Cilj 16: Promovirati miroljubiva i uključiva društva za održivi razvoj, osigurati pristup pravdi za sve i izgraditi učinkovite, odgovorne i uključive institucije na svim razinama

Promocija miroljubivih i uključivih društava zarad održivog razvoja u Hrvatskoj raste umjerenom brzinom, sa značajnim izazovima za koje se još uvijek čeka odgovarajuće rješenje. Prema podacima Izvešća o održivom razvoju (Sustainable Development Report, 2021), Hrvatska pokazuje napredak prema brojnim pokazateljima: broj ubojstava na svakih 100.000 stanovnika se drastično smanjio. 2000. godine vrijednost je iznosila 2,28, a prema podacima iz 2018. iznosi 0,58. Ovaj pokazatelj je ostvaren i samim time doprinosi održavanju cilja. Također, Hrvatska bilježi relativno malu stopu zatvorenika bez kazne; to se odnosi na osobe kojima je izrečena kazna bez prethodnog sudskog postupka a nalaze se u zatvorima, kaznenim ustanovama ili popravnim institucijama. Oni čine 27,60 ukupne zatvorske populacije prema podacima za 2018. godinu s tim da se konstantno radi da svaki osuđenik može ostvariti svoja prava zagwarantirana Ustavom i da mu se sudi prema Zakonu. Ovaj pokazatelj također ide u dobrom smjeru. Također, pokazatelj dostupnosti i priuštivosti pravde mjeri pristupačnost građanskih sudova kao i svijest građana o

njihovim mogućnostima vezano za sudstvo. Hrvatska drži vrlo visok indeks od 0,68 od maksimalne najbolje vrijednosti 0,8, što je jako visoka pozicija. Sukladno smanjenju stope kriminala, većina stanovništva je izjavila kako se osjeća sigurno hodajući noću sami u gradu ili području u kojem žive. Iako točan postotak ljudi nije poznat, ta informacija je pohvalna jer dokazuje brigu o održavanju mira u svim naseljima, kao i brze reakcije javnih službi (policija, vatrogasci, hitna pomoć). Osim navedenih pokazatelja, u Hrvatskoj i mediji imaju jako dobar položaj koji je mjerljiv indeksom slobode medija koji je u Hrvatskoj za 2020. godinu iznosio 28,51 gdje je 0 najbolja a 100 najgora vrijednost. Prema ovom indikatoru može se reći da se Hrvatska sasvim uredno odnosi prema novinarima i ostalim medijskim činiteljima. Nažalost, indikator koji Hrvatsku ponajviše odmiče od ostvarenja cilja u cjelini jest indeks percepcije korupcije. Korupcija se obično odnosi na zloupotrebu položaja ili povjerenih financijskih sredstava, najčešće u javnom sektoru. Prema ovom pokazatelju, Hrvatska ima negativan trend suzbijanja korupcije – indeks percepcije korupcije iznosio je u najboljem slučaju 51,00 za 2016. godinu. 2020. godine iznosio je 47,00, što je pogoršanje zabilježeno u silaznom trendu; to znači da se stopa korupcije povećava i ona predstavlja jedan od glavnih problema u procesu ostvarenja cilja i stvaranja održivih i mirnih zajednica (Sustainable Development Report, 2021).

3.17. Cilj 17. Ojačati načine provedbe te učvrstiti globalno partnerstvo za održivi razvoj

Na globalnoj razini ovaj cilj nastoji poboljšati partnerstvo između zemalja kako bi zajedničkim snagama ostvarili sve ciljeve održivog razvoja te učinili planet Zemlju boljim mjestom za život. Na razini Republike Hrvatske moguće je primijeniti isti princip: sva nadležna tijela bi trebala stalno apelirati na građane da žive održiv način života u svim sferama, te surađivati sa svim zemljama koje ovi ciljevi obuhvaćaju. Suradnja je jednako važna sa zemljama koje imaju bolje ostvarene ciljeve jer se od njih može mnogo naučiti kao i sa zemljama koje imaju lošije ostvarene ciljeve od Hrvatske kako bi im se pružila pomoć da i one mogu napredovati po pitanju ostvarenja. Postoje dva mjerljiva indikatora ostvarenja ovog cilja u Hrvatskoj, a to su državna potrošnja na zdravstvo i obrazovanje i indeks statističkog učinka. Nažalost, prema podacima Izvješća o održivom razvoju (Sustainable Development Report, 2021) državna potrošnja na zdravstvo i

obrazovanje je u konstantnom padu još od 2011. godine gdje je iznosila 11,16 posto BDP-a, dok je za 2018. iznosila tek 9,60 posto. U najvišoj točki iz spomenute 2011. godine Hrvatska je bila relativno blizu ostvarenja cilja barem po pitanju ovog indikatora, ali silazni trend samo udaljava od postignuća i nikako ne predstavlja dobru sliku države važnu za ostvarivanje partnerstva s drugim zemljama. Još jedan pokazatelj gdje ostaju neriješeni izazovi jest indeks statističkog učinka⁵. Prema podacima Izvješća o održivom razvoju (Sustainable Development Report, 2021), zabilježen je blagi trend rasta od 2017. do 2019. godine sa konačnom vrijednosti indeksa od 68,38 gdje 100 označava najbolju moguću ocjenu. Svaki napredak je dobar, ali je potrebno uložiti više truda kako bi se postigao konkretniji pomak u poboljšanju ovog pokazatelja, a samim time i korak naprijed ka ostvarenju cilja.

⁵ Indeks statističkog učinka ponderirani je prosjek pokazatelja statističke izvedbe koji procjenjuju performanse nacionalnih statističkih sustava. On objedinjuje pet stupova statističke izvedbe: korištenje podataka, podatkovne usluge, podatkovni proizvodi, izvori podataka i podatkovna infrastruktura.
<https://dashboards.sdgindex.org/profiles/croatia>

4. ZAKLJUČAK

Na kraju, iznimno je važno pridavati pozornost ciljevima održivog razvoja jer se planet suočava sa raznim izazovima koji imaju nepovoljan utjecaj po njega. Stoga je ovih 17 ciljeva nit vodilja ka boljem i zdravijem životu. Velike organizacije zadužene za provođenje ovih ciljeva su osnovane radi podjele prioriteta i usmjeravanja ljudi da postupaju ispravno. Unatoč tome, veliki pozitivni pomaci u provođenju ciljeva održivog razvoja nalaze se u malim ljudima – usadivanje i razumijevanje osnovnih principa održivosti treba biti dio svakodnevnice svih osoba na planetu bez obzira na spol, dob, nacionalnost, vjersku pripadnost ili bilo kakvu drugu vrstu opredijeljenosti koje će to znanje prenositi na sljedeće generacije.

Hrvatska je, srećom, jako dobro pozicionirana na listi uspješnosti ostvarenja ciljeva održivog razvoja. Ipak, postoje neki pokazatelji koji bilježe negativan trend, spor napredak ili stagnaciju. Nema ih puno, ali baš zato se Hrvatska odnosno ljudi i organizacije zaduženi za ostvarenje ovih ciljeva ne bi trebali opustiti na račun dobrih rezultata, već je potrebno održavati postignuti napredak i istovremeno raditi na poboljšavanju lošijih pokazatelja. Za Hrvatsku se u cjelini može reći da živi održivim načinom života no nužno je uvijek biti na oprezu jer je Hrvatska turistička zemlja i posljedično tome se suočava sa izazovima velikog povećanja broja ljudi a to može prouzročiti prepreke i negativne tendencije u procesu stvaranja održivosti.

Sa gledišta svijeta u cjelini neki od ovih ciljeva polako, ali sigurno idu njihovom ostvarenju dok drugi pak nailaze na prepreke koje onemogućuju njihovo ostvarenje. Potrebno je uložiti napore kako bi svi ciljevi održivog razvoja bili obuhvaćeni te imali zajednički pomak prema naprijed. Nažalost, svijet kao cjelina na pitanje 'Živimo li održivo?' ne može dati potvrđan odgovor jer je previše negativnih utjecaja koji degradiraju svijet puno brže nego se on može oporaviti. Međutim, još uvijek nije prekasno kako bi se Zemlja zajedno s njenim stanovnicima vratila na pravi put – upravo održivi razvoj predstavlja jedno od glavnih rješenja problema.

POPIS LITERATURE

- Bureau of Reclamation (2020). *Water Facts*, Dostupno On-line na: <https://www.usbr.gov/mp/arwec/water-facts-ww-water-sup.html>, uvid: 8. rujna 2021.
- Heim I. i Kaić-Rak A. (2018). Potpora ciljevima održivog razvoja Ujedinjenih naroda - Vodič međuakademijskog partnerstva. Akademija medicinskih znanosti Hrvatske, Ljetopis, 16, Zagreb. str. 34-40
- HEP grupa (2020). Struktura izvora električne energije u 2020., Dostupno On-Line na: <https://www.hep.hr/opskrba/trziste-elektricne-energije/trziste/izvori-energije/1385>, uvid: 8. rujna 2021.
- Ortiz-Ospina E. i Roser M. (2019). *Global Extreme Poverty*, Dostupno On-line na: <https://ourworldindata.org/extreme-poverty>, uvid: 7. rujna 2021.
- Proleksis (2016). Enciklopedija, *Prirodna obilježja Republike Hrvatske*. Dostupno On-line na: <https://proleksis.lzmk.hr/27193/>, uvid: 8. rujna 2021.
- Shiundu A. (2018). *More must happen*, dostupno On-line na: <https://www.dandc.eu/en/article/literacy-rates-have-risen-sub-saharan-africa-reality-probably-worse-official-numbers-suggest>, uvid: 8. rujna 2021.
- Sustainable Development Report (2021). Dostupno On-Line na: <https://dashboards.sdgindex.org/profiles/croatia>, uvid: 8. rujna 2021.
- UNDP (2018). *Gender Equality Strategy*, Dostupno On-line na: <https://www.undp.org/publications/undp-gender-equality-strategy-2018-2021>, uvid: 8. rujna 2021.
- United Nations Department of Economic and Social Affairs (2021). *Goal 16*, Dostupno On-line na: <https://sdgs.un.org/goals/goal16>, uvid: 8. rujna 2021.
- United Nations Economic and Social Council (2021). *Progress towards the Sustainable Development Goals*, Dostupno On-line na: <https://undocs.org/en/E/2021/58>, uvid: 8. rujna 2021
- United Nations Sustainable Development Goals (2021). Dostupno On-line na: <https://sdgs.un.org/>, uvid: 8. rujna 2021.
- World Bank Group (2021). *Understanding Poverty*, Dostupno On-line na:

<https://www.worldbank.org/en/topic/poverty/overview#2>, uvid: 7. rujna 2021.

World Health Organization (2019). *Sanitation*, Dostupno On-line na:

<https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/sanitation>, uvid: 8. rujna 2021.

World Wildlife Fund (2021). *Water Scarcity*, Dostupno On-line na:

<https://www.worldwildlife.org/threats/water-scarcity>, uvid: 8. rujna 2021.

Worldometer (2021). *Life Expectancy of the World Population*, dostupno On-line na:

<https://www.worldometers.info/demographics/life-expectancy/>, uvid: 8. rujna 2021.

Worldvision, (2021). *Global Poverty: Facts, FAQs and how to help*, Dostupno On-line na:

<https://www.worldvision.org/sponsorship-news-stories/global-poverty-facts>, uvid: 7. rujna 2021.

Zajedničko izdanje UNICEF/ILO (2020). *Child Labour: Global estimates 2020, trends and the road forward*, Dostupno On-line na:

<https://data.unicef.org/resources/child-labour-2020-global-estimates-trends-and-the-road-forward/>, uvid: 8. rujna 2021